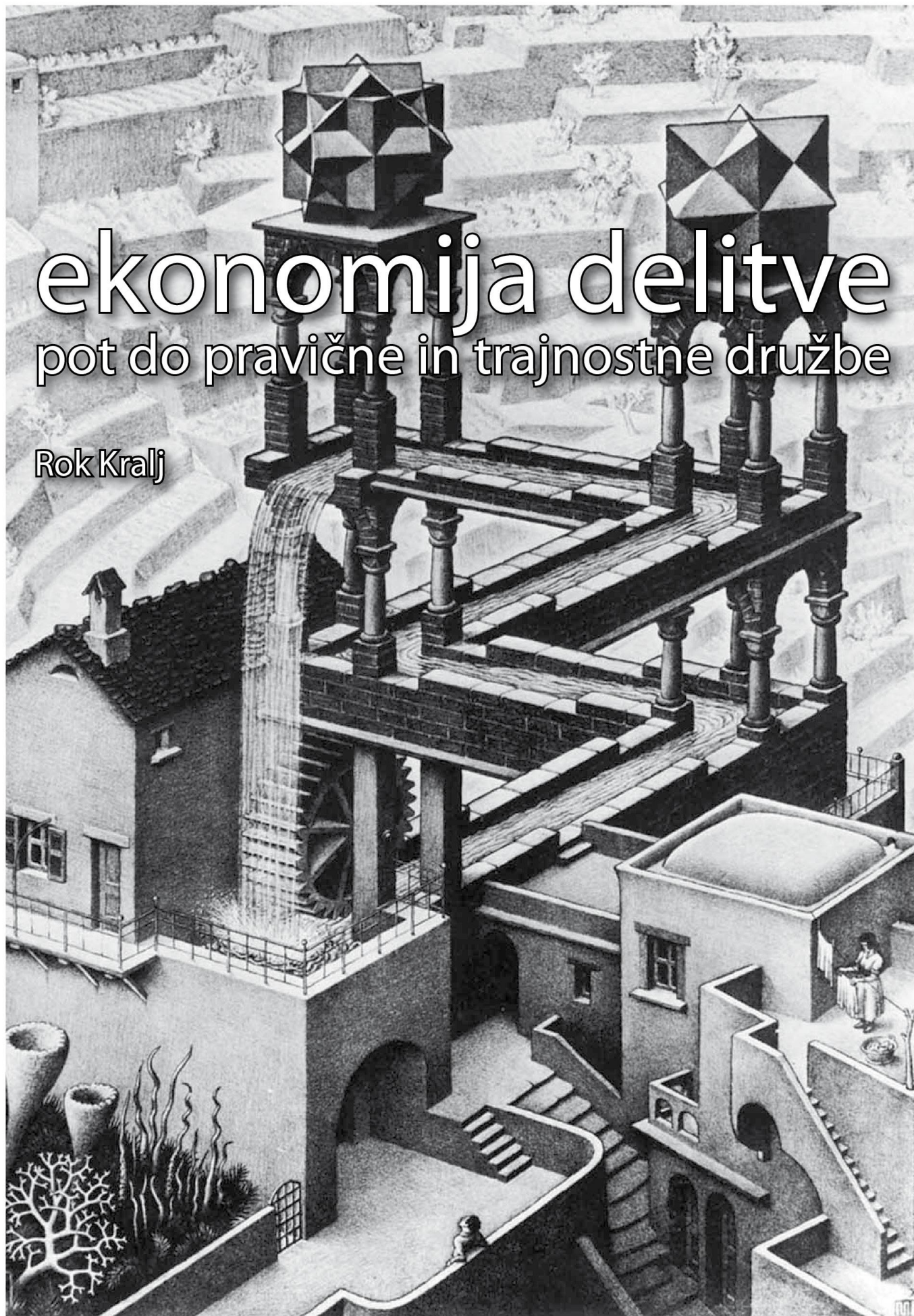

ekonomija delitve

pot do pravične in trajnostne družbe

Rok Kralj

Naslov dela:

Ekonomija delitve, pot do pravične in trajnostne družbe
e-knjiga

Avtor:

Rok Kralj

e-mail: kralj.rok@gmail.com, rok.kralj1@guest.arnes.si

Lektor:

Goran Peršin

Naslovnica:

Martin Fujan

Slika na naslovnici: [M. C. Escher](#), [Waterfall](#)

Založba:

samozaložba

Leto izdaje:

2011

Ekonomija delitve, pot do pravične in trajnostne družbe je ponujena pod [Creative Commons](#)
[Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Deljenje pod enakimi pogoji 3.0 Nedoločena licenco](#).

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

330:17(0.034.2)

KRALJ, Rok

Ekonomija delitve [Elektronski vir] : pot do pravične in
trajnostne družbe / Rok Kralj. - Kamnik : samozal., 2011

Način dostopa (URL): <http://www2.arnes.si/~rkralj3/index.html>

ISBN 978-961-91995-2-7

255971072

E K O N O M I J A D E L I T V E

Vseh dobrin nam ni potrebno imeti (v lasti); poiščemo jih takrat,
ko jih zares potrebujemo.

Bistveno je, da imamo vedno dostop do njih.

To nam omogočajo nove informacijsko-komunikacijske tehnologije in
nova socialno-ekonomska omrežja.

Dobrine pa, ki so ključnega pomena za zadovoljevanje
človekovih osnovnih potreb, morajo biti vedno dostopne
vsem ljudem na planetu.

To je

P O T D O P R A V I Č N E I N T R A J N O S T N E D R U Ź B E.

Barbari, Nejcu in Niki

Kazalo

PREDGOVOR	7
I. ZAKAJ MEDSEBOJNA DELITEV	8
Princip medsebojne delitve	9
Osnovne potrebe, blaginja in trajnostni razvoj	11
Novi ekonomski vzorci	12
»Posnetki« sveta, v katerem živimo	13
Renesansa skupnega	15
Gaja in Eywe	16
Tujec, ki pride ponoči	17
Renesansa skupnih dobrin in skupnosti	18
II. DOBA SODELOVANJA, DOSTOPA IN DELITVE	20
Informacijska tehnologija, temelj družbeno-ekonomskih sprememb	20
Komunikacija kot proces delitve	21
Družbena (socialna) omrežja	22
Družbeno-ekonomska omrežja	24
Omrežja in delitev	24
Sodelovanje, osnova novih ekonomskih oblik	26
Kaj lahko delimo	27
III. EKONOMIJA DELITVE V PRAKSI	29
Delitev avtomobilov in drugih vozil	29
Zipcar – delitev avtomobilov kot podjetniška storitev	30
RelayRides - sosedska delitev avtomobilov	31
Zimride - delitev sedežev v avtomobilu	31
Delitev koles	32
B-cycle, Denver	33
Delitev zemlje in pridelkov	34
Delitev zemlje (Landshare, SharedEarth)	34
Zenger Farm, kako deliti delo in – kokoši	35

Delitev bivalnega prostora	36
AirBnb	36
CouchSurfing in beWelcome	37
Delitev oblačil, stvari za dom ter prosti čas	39
ThredUP, delitev oblačil	39
Delitev knjig, CD-jev, DVD-jev	40
Clothing Exchange – velika trgovina, kjer je vse zastoj	40
Sejem medsebojne delitve	41
Etsy - ustvarjalnost, ki povezuje	42
Freecycle, prosto kroženje dobrin	43
Rentalic	44
NeighborGoods	44
EcoSharing – Facebook delitev	45
Stara roba nova raba – nov odnos do dobrin	45
Recikl Bicikl	46
»Knjižnična« izposoja/delitev dobrin	46
Podjetniška delitev dobrin	47
»Finančna« delitev	48
LendingClub	48
Kiva – krediti, ki spreminjajo življenja	49
NIKA - dati in zmagati	51
Kupovati in hkrati pomagati	52
IV. UNIVERZALNI DOSTOP IN UNIVERZALNA DELITEV	54
Univerzalna delitev znanja, umetnosti in kulture	55
Globalno omrežje ključnih dobrin	56
Prednosti globalnega omrežja ključnih dobrin	57
Intervencijski skladi	58
Od lastnine k dostopu, od menjave k delitvi, od individualne k sodelovalni potrošnji	60
V. POČASNEJE IN PREPROSTEJE	62
Hvalnica počasnosti	62
Prostovoljna preprostost	67
VIZIJA PRIHODNOSTI	72
PRIPOROČLJIVA LITERATURA IN VIRI	74

PREDGOVOR

Čeprav s širšega vidika še ni opazno, pa so se v zadnjih letih na ekonomskem področju pripetile pomembne spremembe. Predvsem v obdobju po izbruhu velike globalne krize v letu 2008, deloma pa že prej, so se v svetu pojavile nove ekonomske oblike, ki nakazujejo novo smer v prihodnost.

S skupnim imenom te hitro porajajoče in raznolike oblike lahko poimenujemo ekonomija delitve, v širšem smislu pa lahko govorimo o novem družbeno-ekonomskem principu – o medsebojni delitvi.

V knjigi, ki je pred vami, sem skušal na zgoščen in karseda enostaven način spregovoriti o tem, kaj je ekonomija delitve in zakaj prinaša resnično velike spremembe. Nekateri deli besedila so že bili objavljeni v različnih spletnih in tiskanih medijih, zdaj pa so v knjigi združeni v celoto.

I. ZAKAJ MEDSEBOJNA DELITEV

V svetu, kjer nas živi že 7 milijard, kjer je večina naravnih virov omejenih in kjer okolje brez škode prenese le določeno količino odpadkov in izpustov v ozračje, moramo najti nove družbene in predvsem ekonomske oblike ter vzorce, ki bodo ljudem omogočili blaginjo in trajnostni razvoj celotnega planeta.

To je ključni problem sodobnega sveta: kako z omejenimi naravnimi viri in v okviru meja, ki nam jih postavlja planetarno okolje, zagotoviti blaginjo ljudi, in to vseh. Kajti, če je globalno bogastvo razporejeno nepravično, potem imamo trajen vir konfliktov in vojn, ki slej ko prej lahko prerastejo do nepredvidljivih in neobvladljivih razsežnosti. Zavedati se moramo, da je ekonomska nepravičnost že od nekdaj največji vir konfliktov in vojn ali z drugimi besedami: v ozadju večine svetovnih konfliktov in vojn so vedno ekonomski vzroki, vse drugo so samo izgovori in opravičila.

Današnja ekonomija temelji na individualni potrošnji, kjer vsak posameznik s svojimi dobrinami zadovoljuje vse svoje potrebe in želje, kar ima za posledico izjemno potratnost. Za vsako svojo potrebo in željo imamo svoj izdelek ali izdelke. Ker svetovni potrošniški razred skokovito raste (s hitrim razvojem držav kakršni sta Kitajska in Indija), se nam obeta črn scenarij zaostrovanja ekonomske vojne za naravne vire (npr. v Afriki in Južni Ameriki) in še večja obremenjenost globalnega okolja.

Zato je prav, da razmislimo o novih ekonomskih principih, ki temeljijo na medsebojni delitvi dobrin, sodelovanju in pravičnosti. Z razvojem informacijsko-komunikacijskih tehnologij in socialnih omrežij imamo za to več kot odlično podlago. Z medsebojno delitvijo dobrin se bistveno spremenijo vzorci potrošnje in uporabe dobrin, s čimer se zmanjša pritisk na naravne vire in okolje nasploh, hkrati pa se krepijo odnosi v skupnostih – od lokalnih do globalne skupnosti.

Individualna potrošnja se bo seveda ohranila, saj nekatere stvari moramo imeti samo zase, a mnoge dobrine lahko uporabljamo skupaj oziroma si jih medsebojno delimo. Do dobrin moramo začeti pristopati z vidika njihove uporabnosti in naših resničnih potreb, ne pa, da z njimi zadovoljujemo svoje »potrebe« po družbenem statusu in svoje brezštevne želje.

Delitev dobrin ter vse številčnejša gibanja za počasnejše in preprostejše življenje (npr. Slow Food, Slow Travel, Slow Cities) so torej ključne dimenzije nove ekonomije. Če zraven prištejemo še tako imenovane zelene tehnologije, lahko z optimizmom zremo v prihodnost. A dela je še veliko, saj mnogi še vedno verjamejo, da je mogoče na stare načine delovati v svetu, ki se je v zadnjih letih zelo spremenil. Med njimi je še zlasti veliko politikov in ekonomistov.

Princip medsebojne delitve

Princip (lat. principum) je, najenostavneje povedano, osnovno načelo delovanja nekega področja (npr. politike, ekonomije, znanosti itd.) ali človekovega delovanja na splošno.
--

Medsebojna delitev je princip, ki izhaja iz razumevanja, da vsi ljudje živimo na skupnem planetu, da smo pripadniki ene skupnosti – človeštva in zatoorej planet ter planetarne dobrine pripadajo vsem. Medsebojna delitev je vrsta idej, vrednot, družbeno-ekonomskih odnosov, na konkretni ravni pa organizacijskih oblik ter institucij, ki omogočajo, da se dobrine (materialne in nematerialne) pravično porazdelijo med vse prebivalce planeta.

Medsebojna delitev zajema vsa družbena področja, še zlasti pa je pomembna na ekonomskem področju, kjer se izraža kot delitev dobrin ali kot **ekonomija delitve**.

Delitev dobrin ima lahko več oblik:

- do neke dobrine dostopa oziroma jo uporablja več ljudi (te so lahko v lasti skupnosti, podjetja ali druge institucije; npr. avto, kolo);
- posamezniki dobrine, ki jih imajo v lasti, začasno dajo v uporabo drugim (npr. stanovanje, zemljo, avto);
- dobrine so univerzalno dostopne (prosto dostopne spletne knjige, glasba, filmi, znanje);
- dobrine in storitve se na različne načine izmenjujejo med uporabniki, ne da bi bila pri tem njihova vrednost ključnega pomena (npr. oblačila, knjige, DVD-ji, storitve);
- oblikujejo se lahko posebni »skladi dobrin«, v katerih so dobrine na voljo tistim, ki jih potrebujejo (to je še zlasti pomembno za ključne dobrine na globalni ravni);
- sodelovanje pri skupnih odločitvah in projektih v dobro celotne skupnosti je prav tako oblika medsebojne delitve.

V okviru teh oblik delitve je že zdaj veliko konkretnih rešitev, ki jih bomo v nadaljevanju podrobneje opisali.

Medsebojna delitev nam še zdaleč ni nekaj neznanega, mnoge dobrine si že dolgo delimo med seboj. Knjižnice, kjer eno knjigo lahko uporabi oziroma prebere na tisoče ljudi, poznamo že od konca 19. stoletja. Ceste, parki, igrišča, zelenice so voljo vsakomur. Tudi javne bolnice, šole, železniške in avtobusne postaje, galerije so naši skupni prostori. Nenazadnje si v okviru družin že od nekdaj delimo tako prostor kot večino drugih dobrin.

Medsebojna delitev torej ni nekaj povsem novega, lahko pa ta princip razširimo na številna družbena in ekonomska področja. Zato moramo spremeniti vzorce našega ravnanja, še posebej na ekonomskem področju.

Osnovne potrebe, blaginja in trajnostni razvoj

Kaj sploh ekonomija je in zakaj je za nas tako pomembna? Poznamo veliko definicij ekonomije, vendar skušajmo o njej spregovoriti kar se da kratko in enostavno.

Ekonomija je področje človeške družbe, ki je »odgovorno« za materialno plat človeškega bivanja. Bistven namen ekonomije je: omogočiti slehernemu Zemljanu, da lahko nemoteno zadovoljuje svoje osnovne potrebe; omogočiti blaginjo vsaki človeški skupnosti in zagotoviti trajnostni razvoj planeta.

Človekove osnovne potrebe so tiste potrebe, od katerih je odvisno njegovo preživetje, a ne samo fizično, temveč tudi preživetje človeka kot družbenega (socialnega) bitja. Zato so osnovne človekove potrebe naslednje:

- potreba po hrani in neoporečni vodi,
- potreba po zaščiti telesa (primerno bivališče, oblačila),
- potreba po zdravstvenemu varstvu in
- izobraževanju.

Zadovoljevanje posameznikovih osnovnih potreb je »samo« predpogoj za blaginjo skupnosti. Blaginja skupnosti pa ni zgolj »seštevek« posameznikov, ki lahko zadovoljujejo svoje osnovne potrebe, temveč je pogoj zanjo bivanje vseh njenih pripadnikov v zdravem naravnem okolju ter mirnem in pravičnem družbenem okolju. Zato je ekonomsko področje tako pomemben del celotne družbe, saj mora omogočiti tako zadovoljevanje človekovih osnovnih potreb kot zagotoviti blaginjo celotne skupnosti (lokalne, državne, globalne), hkrati pa ne sme uničevati planetarnih dobrin in okolja.

Blaginje človeštva vsekakor ni mogoče doseči z vsesplošnim tekmovanjem za planetarne dobrine in z njihovo nezmerno ter neodgovorno rabo, kar je danes vsesplošna praksa. Blaginjo človeštva je mogoče doseči samo z medsebojno delitvijo, kot temeljnim ekonomskim in družbenim principom. Osnovne potrebe posameznikov, blaginja skupnosti in trajnostni razvoj so tesno povezane med seboj, vez med njimi pa predstavlja medsebojna delitev dobrin.

Novi ekonomski vzorci

V okviru ekonomskega področja je še posebej pomembno področje potrošnje, kajti na tem področju imamo kot posamezniki, kot skupine in skupnosti največji vpliv na ekonomske sile.

»Potrošnja je področje, kjer vsak posameznik lahko vpliva na ekonomsko življenje skupnosti. Kakorkoli majhen je pri tem njegov delež, pa je to področje, znotraj katerega vsaka oseba lahko vrši nadzor nad silami ekonomske produkcije in distribucije,« je že leta 1936 zapisal ameriški sociolog Richard Gregg v daljšem prispevku Prostovoljna preprostost ([Voluntary Simplicity](#)).

Naivno bi bilo pričakovati, da bodo tržne sile, ki nadzorujejo produkcijo in distribucijo dobrin ter preko medijsko-marketingškega sistema oblikujejo vzorce potrošnje, same od sebe spremenile načine svojega delovanja in začele skrbeti za blaginjo vseh ljudi. Če pa kot posamezniki in kot pripadniki skupnosti skušamo preoblikovati vzorce potrošnje, lahko pomembno vplivamo na celoten ekonomski sistem, saj je ravno potrošnja dobrin področje, od katerega je odvisno delovanje celotnega ekonomskega sistema. Kot primer naj navedemo, da kar dobrih 70 % bruto domačega proizvoda ZDA predstavlja osebna potrošnja – 10 trilijonov od 14 trilijonov \$. ([About Com](#))

Vzorci današnje potrošnje so:

- nakup kot prevladujoč način, kako si pridobiti dobrine,
- pretežno individualna potrošnja in individualno lastništvo dobrin,
- sebična in nezmerna poraba dobrin (družbena in okoljska neodgovornost).

V današnji izrazito individualistični ekonomiji sta glavni značilnosti sebičnost in tekmovalnost – konkurenčnost. Tako se obnašajo posamezniki, podjetja, lokalne skupnosti in celotne države. Pomembno je imeti čim več zase, medtem ko je skupno dobro drugotnega pomena. Ekonomski mehanizem menjave (nakup/prodaja) je v takšnem okolju idealno sredstvo za uveljavljanje sebičnih interesov posameznikov in posameznih skupnosti ter organizacij. Stransko škodo pri tem trpita tako družba, ki ji je vsiljeno tekmovanje za dobrine, kot tudi naravno okolje.

Ti vzorci se vendarle počasi spreminjajo, v zadnjem času se pojavljajo nove ekonomske oblike in novi načini potrošnje, ki bodo imeli v prihodnosti izjemen vpliv na celotno ekonomsko področje in preko njega na družbo kot celoto.

Prihodnji vzorci potrošnje bodo tako:

- delitev dobrin,
- sodelovalna potrošnja in dostop do dobrin (namesto njihovega lastništva),
- solidarnost in zmernost pri uporabi dobrin (družbena in okoljska odgovornost).

Namesto individualne potrošnje bomo pri nekaterih dobrinah lahko govorili o sodelovalni potrošnji ([collaborative consumption](#)) in delitvi dobrin. Nove ekonomske oblike nam bodo omogočile, da bomo z manj dobrinami lahko živeli bolje kot živimo danes in da bodo vsi ljudje imeli dostop do ključnih dobrin, hkrati pa ne bomo uničevali okolja in zastrupljali naših medsebojnih odnosov.

»Posnetki« sveta, v katerem živimo

V kakšnem svetu dejansko živimo, nam lahko razkrije kratek dokumentarni film avstrijskega avtorja Michaela Stoegerja [Momentaufnahme](#) ali Posnetki, ki je prejel nagrado na 1. festivalu korporativnih filmov Cannes Corporate Media & TV Awards. Film, ki si ga je mogoče v različnih jezikih ogledati na spletu, je »trenuten pregled stanja današnjega sveta. Če statistični podatki nimajo obrazov, jih v tem filmu nedvomno imajo. Za temi podatki so resnični milijoni in milijoni na tem planetu, vsi resnični pripadniki človeštva. Je to svet, v katerem želimo živeti in ga prepustiti bodočim generacijam? Film ne pušča dvomov, da stvari ne bi mogli spremeniti. To je naša odločitev – nikogar drugega.«

Posnetki, v katerem je sodelovala tudi znamenita okoljevarstvenica in nagrajenka Alternativne Nobelove nagrade [Vandana Shiva](#), je na podelitvi nagra-

14. oktobra 2010 prejel srebrnega delfina v kategoriji »Okoljska vprašanja in poslovne zadeve«. Ta film lahko spremeni naš pogled na svet. Smo še naprej pripravljeni prenašati revščino, lakoto, propadanje ekosistemov, izkoriščanje ljudi in nevarne finančne špekulacije?

Nekaj [dejstev in podatkov](#) iz filma, ki nam slikajo podobo sveta v katerem živimo:

vsako minuto

... se v svetu poseka za 40 nogometnih igrišč gozda,
... pri rojstvu po nepotrebnem umre ena mati,
... 5 ljudi umre zaradi AIDS-a,
... v ozračje spustimo 42.000 ton ogljikovega dioksida,
... izlovimo 380 ton rib – od tega jih je ena tretjina »postranska škoda« ribolova,
... se v svetovna morja odvrže 20 ton plastičnih odpadkov.

Danes **v svetu 1 milijarda ljudi – šestina svetovne populacije – živi v slumih.**

V industrijskih državah se uniči 30 do 40% uporabne hrane.

1,02 milijarde nima dovolj hrane – kar presega skupno število prebivalcev ZDA, Kanade in EU.

Ženske opravijo 66% vsega dela na svetu – prejmejo pa vsega 5% svetovnega prihodka.

Vsak dan izumre 130 živalskih in rastlinskih vrst.

Med leti 1993 in 2001 se je v 50 državah sveta količina odpadkov povečala za petkrat.

Drugi podatki:

Skoraj milijarda ljudi je v 21. stoletje vstopila brez znanja branja, pisanja in zmožnosti napisati svoje ime.

Manj kot odstotek od tistega, kar svet vsako leto potroši za orožje, je potrebno, da bi vsak otrok na svetu obiskoval šolo.

Približno 1,1 milijarda ljudi v nerazvitih državah nima dostopa do neoporečne vode; 2,6 milijarde pa ne živi v ustreznih higienskih razmerah (sanitarije, kanalizacija itd.).

Vsak drugi otrok na svetu (1 milijarda) živi v revščini.

Kako torej lahko spremenimo svet v katerem živimo? Kako bolj pravično porazdeliti dobrine tega planeta?

Najti moramo torej nove načine, ki bodo omogočali, da bomo imeli dovolj dobrin za vse prebivalce planeta, ne da bi hkrati ogrozili prihodnosti planeta. Še prej pa moramo razmisliti o našem odnosu do našega okolja in do njegovih skupnih dobrin.

Renesansa skupnega

»Sledeče stvari so po naravnem zakonu skupne vsem – zrak, tekoče vode, morje in potemtakem tudi morske obale. Nikomur torej ni prepovedan dostop do morske obale, pod pogojem, da se vzdrži poškodovanja hiš, spomenikov in zgradb na splošno; kajti te niso, kot je morje samo, predmet zakona narodov.« ([Justinjanove Institucije, 2. knjiga, naslov I.](#))

Ko iščemo nove poti v prihodnost, se vedno znova lahko »obrnemo« na preteklost, ta nam sicer ne more dati odgovora ali že izoblikovanega recepta, lahko pa nam ponudi nasvet ali morda izhodišče za razmislek. Ko skušamo na novo premisliti naš odnos do narave in njenih dobrin, si lahko pomagamo z Justinjanovim zakonikom Corpus iuris civilis (Zakonik civilnega prava).

Cesar Justinjan (rojen leta 483, vladal od 527 do 565), v katerega času je vzhodnorimsko cesarstvo (Bizanc) doživelo največji razcvet, nam pa je še zlasti poznan iz klasičnega dela Pod svobodnim soncem, je poleg izjemnih gradbenih del (na primer Hagie Sofie), zaslužen tudi za ureditev celotnega rimskega prava. Nalogo je poveril svojemu najboljšemu pravniku Tribonijanu, ki je vodil zbiranje in urejanje številnih zakonov, ki so se ohranili skozi stoletja rimske zgodovine. Nastalo je monumentalno delo, razdeljeno na Kodeks (veljati je začel leta 529), Digeste in Institucije (izdane leta 533).

Zakonik ima velik zgodovinski pomen, saj je v njem zbrano vse do takrat veljavno rimsko pravo, deloma prilagojeno Justinjanovem času, hkrati pa predstavlja temelj nadaljnjemu razvoju prava vse do današnjih dni.

A zakonik ni samo suhoparno pravno branje, temveč nam omogoča tudi vpogled v razumevanje takratne družbe, človeških značajev in odnosa do okolja. Stari Rimljani, ki utelešajo vrhunec antične dobe, so torej že poznali pojem skupnih dobrin – »stvari, ki so skupne vsem« (ang. commons). Ne samo, da so jih poznali, bile so tudi stvar pravnega sistema. Nihče, še tak bogataš, niti sam cesar ni mogel biti lastnik morja, zraka, morskih obal. Poleg skupnih dobrin so poznali še javne (reke, пристanišča; javne zgradbe kot so gledališča, dirkališča in tako naprej) in zasebne dobrine; dobrine pa, ki so bile povezane z religijo, niso pripadale nikomur, saj so bile »božanskega izvora«.

Koncept skupnih dobrin, ki so nam ga zapustili Stari Rimljani, je izjemnega pomena za našo prihodnost. Odnos do dobrin je povezan z našim odnosom do drugih ljudi in do materialnega sveta na splošno. Če na stvari (in ljudi) okoli sebe gledamo zgolj kot na »moje«, potem izražamo našo ločenost od okolja in od drugih ljudi. Resda smo individualna bitja, a hkrati smo tudi del širše celote – človeštva in planeta.

Gaja in Eywe

»Na vse vrste žive materije na Zemlji, od kita do virusa, od hrasta do alge, lahko gledamo kot na sestavne dele enega bitja, sposobnega vzdrževati Zemljino atmosfero v pogojih, ki zadovoljuje vse njihove potrebe in jih oskrbuje z vsem potrebnim in z močjo, ki daleč presega vsoto njenih sestavnih delov.« ([James Lovelock, Hipoteza o Gaji](#))

Dolgo so bili strokovnjaki prepričani (mnogi so še danes), da se živa bitja zgolj prilagajajo okolju, britanski znanstvenik James Lovelock pa je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja to prepričanje »postavil na glavo«. Živa bitja se morajo resda kar najbolje prilagoditi svojemu okolju, a hkrati ga tudi pomagajo soustvarjati oziroma bolj natančno: živa bitja si dobresedno ustvarjajo najboljše pogoje za bivanje. Ta kompleksen sistem, ki ga je Lovelock po starogrški boginji materi Zemlji (Gea) poimenoval Gaja, sestavljajo vsa živa bitja in celotna »neživa« narava ter je sposoben samostojno uravnavati občutljivo kemijsko, fizikalno in še posebej temperaturno ravnovesje. Gaja ravnovesje vzdržuje znotraj ozko določenih meja, ki vsem organizmom zagotavljajo najboljše pogoje za preživetje.

Primer delovanja Gaje predstavlja proces tvorjenja oblakov nad oceani, pri katerem živi organizmi sodelujejo s tako imenovano neživo naravo. Nastanek teh oblakov je skorajda v celoti odvisen od presnove oceanskih alg, ki sproščajo velike molekule žvepla (kot odpadni plin). Te molekule v ozračju postanejo kondenzacijsko jedro za dežne kaplje. Pred tem je veljalo, da je nastajanje oblakov nad oceani zgolj kemično-fizikalni pojav. Nastajanje oblakov ne samo pomaga urejati Zemljino temperaturo in kroženje vode, temveč je pomemben mehanizem vračanja žvepla kopenskimi ekosistemom.

V kulturnem filmu Jamesa Camerona [Avatar](#) domorodka Neytiri z lune Pandora, ki kroži okoli planeta Polifem v osončju Alfa Kentaver, prišleku z Zemlje v enem samem stavku opiše bistvo delovanja njihove boginje Eywe, Velike boginje matere: »Jake, naša Velika mati se ne postavlja na nikogaršnjo stran. Samo ščiti ravnovesje življenja.« Tudi Zemljani imamo svojo Eywe in to je Gaja.

Film Avatar je nasploh zelo poučen; govori o pohlepni Zemljanih, ki v prihodnosti (leta 2154) na luni Pandori kopljejo dragoceno in predvsem dobičkonosno rudo. Pri tem jim je kaj malo mar za okolje in za domorodna ljudstva, ki verjamejo, da je prav vse na Pandori povezano in soodvisno ter v skladu s tem tudi živijo.

Tujec, ki pride ponoči

V resnici nas na naš odnos do okolja že dolgo opozarjajo »naša« domorodna ljudstva, ki od nekdaj živijo v ravnovesju z okoljem in vsemi živimi bitji. Indijanski poglavar Seattle je leta 1854 [v pismu predsedniku ZDA](#), ko so Indijanci morali zapustiti »svojo« zemljo in se odpraviti v rezervate, več kot slikovito opisal naš odnos do okolja, do njegovih bitij in dobrin:

»Vemo, da nas beli človek ne razume. Njemu je kos zemlje enak kateremu-koli drugemu kosu zemlje. Tujec je, ki pride ponoči in vzame zemlji vse, kar potrebuje. Zemlja mu ni brat, temveč sovražnik. Ko si jo podvrže, gre naprej. Za seboj pušča grobove očetov in mu tega ni mar. Svojim otrokom jemlje zemljo in ni mu mar. Grobove svojih očetov in zemljo, ki mu rojeva otroke – prepusti pozabi. Do matere zemlje in brata neba se vede kot do stvari, ki se dajo kupiti, naropati, prodati kot živina ali bleščeč nakit.

Njegov pohlep bo uničil zemljo in za sabo pustil le opustošenje. Ne razumemo, čemu pobijajo bizone, čemu krotijo divje konje, čemu je sredi gozda toliko človeškega vonja, čemu je pogled na zelene hribe pretrgan z govorečimi žicami. Kje so goščave? Ni jih več. Kje je orel? Ni ga več. Pravega življenja je konec. Začenja se boj za obstanek.»

Boj za obstanek ni nekaj, kar nam je vsililo življenje samo, boj za obstanek smo »ustvarili« sami. Kdor živi v ravnovesju z okoljem in drugimi živimi bitji, boja za obstanek ne pozna, pozna pa harmonijo in lepoto življenja in vsega okoli sebe.

Renesansa skupnih dobrin in skupnosti

»Nebo, zemlja, parki, znanstvena vednost in celo internet pripadajo nam vsem.« ([All That We Share, 2010](#))

»Pensilvanski javni naravni viri so skupna last vseh ljudi, tudi bodočih generacij.« (Ustava Pensilvanije, 1968)

»Aloha je bistvo medsebojnih odnosov, v katerih je vsaka oseba pomembna za vsako drugo osebo za skupni obstoj.« (Ustava Havajev, 1986)

»Miselni tok« človeštva se vendarle počasi obrača. Skupne dobrine, trdnejše in bolj povezane skupnosti, skupno dobro, sodelovanje, medsebojna delitev so pojmi ki prihajajo v »prvi plan«. Leta 2009 je Nobelovo nagrado za ekonomijo dobila Američanka [Elinor Ostrom](#), ki je svoje življensko delo posvetila skupnim dobrinam in ugotovila, da z njimi najboljše upravljajo skupnosti, ki »z njimi« živijo in jih uporabljajo.

Ta nagrada je vsekakor pomembno simbolno sporočilo Nobelovega odbora, hkrati pa skupne dobrine postajajo del (ustavne) zakonodaje. S svojo zmožnostjo zavestnega in načrtnega delovanja in poznavanjem kompleksnih naravnih (Gajinih) mehanizmov ima človeštvo zmožnost in odgovornost, da postane skrbnik planetarnega okolja in njegovega občutljivega ravnovesja.

Beseda ekonomist izvirno (iz starogrške besede *oikonomikos*) pomeni skrbnik, upravitelj (družinskega) posestva. A posestvo danes razumemo v mnogo širšem smislu: kot mesto, lokalno skupnost, državo, regijo in v najširšem smislu kot celotno planetarno okolje. Ekonomija torej ne pomeni kopičenje bogastva zase in za svoje bližnje, temveč skrb za blaginjo človeštva, planeta in vseh živih bitij na njem. Ekonomija pomeni skrbeti za ravnovesje med človekom, okoljem in vsemi živimi bitji. Človeštvo ni lastnik planeta in njegovih dobrin, temveč njihov skrbnik.

Zato se vrnimo na začetek: »Sledeče stvari so po naravnem zakonu skupne vsem – zrak, tekoče vode, morje in potemtakem tudi morske obale;« skupni so tudi naši gozdovi, zemlja in bogastvo, ki leži v njej; osnovni prehranski pridelki, energetski viri; skupno nam je tudi znanje in umetniški dosežki človeštva; internet ter še mnoge druge dobrine, ki jih lahko poimenujemo skupne. Skupne dobrine človeštva so ključnega pomena za zadovoljevanje človekovih potreb in blaginje skupnosti, zato jih lahko imenujemo tudi ključne dobrine.

Indijanski poglavar Seattle je v prej omenjenem pismu zapisal tudi naslednje misli, ki so vredne našega temeljitega premisleka: »Zemlja ni človekova last. Človek je last zemlje. To mi dobro vemo. Vse je zvezano med sabo, prav kakor je družina povezana s krvjo. Vse je zvezano med sabo. Človek ni stvarnik tkanine življenja, temveč le nitka v njej. Kar dela s tkanino, dela s samim seboj.«

Vpeti smo v tkanino življenja in vse je povezano med seboj; vsi smo del celote (Gaje), odgovorni smo za druga bitja in za skupne dobrine. Z njimi moramo ravnati skrbno in namesto, da zanje tekmuje, si jih moramo medsebojno deliti. Le tako bomo lahko vsi ljudje živeli v blaginji in na srečnejšem planetu.

II. DOBA SODELOVANJA, DOSTOPA IN DELITVE

Vse več je znamenj, da so se procesi družbene in ekonomske preobrazbe dejansko že začeli. Spremembe povzroča več dejavnikov, zanimiva sta še zlasti dva. Prvi dejavnik je vsekakor huda kriza, ki je izbruhnila v letu 2008. Kriza, ki je zaradi obsežnih špekulacij izbruhnila na finančnem področju, je hitro »okužila« celotno ekonomsko področje in s tem družbo kot celoto.

Ljudje se po tej krizi, ki ji še ni videti konca, zavedajo, da so spremembe nujno potrebne – brez njih krize preprosto ni mogoče rešiti. Drugi pomemben dejavnik so globoke družbene spremembe, ki jih je sprožila množična uporaba novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij (računalniki, mobilni telefoni; internetno omrežje itd.).

Nove tehnologije in zavedanje nujnosti so kombinacija, ki radikalno spreminja podobo ekonomije in družbe. Ljudje zdaj skoraj od koderkoli komunicirajo s komerkoli, to pa omogoča skoraj neomejeno »gradnjo« družbenih (socialnih) in ekonomskih omrežij oziroma skupnosti. Način delovanja teh skupnosti je utemeljen na principih sodelovanja in medsebojne delitve.

Informacijska tehnologija, temelj družbeno-ekonomskih sprememb

Britanski raziskovalec in profesor [Colin Cherry](#) je že leta 1979 je v knjigi *Doba dostopa: informacijska tehnologija in socialna revolucija* ([The Age of Access: Information Technology and Social Revolution](#)) razmišljal o velikem vplivu takrat šele porajajoče informacijske tehnologije in to v času, ko so bili računalniki še okorne naprave v raziskovalnih centrih, na univerzah in v velikih podjetjih; do razvoja in splošne uporabe osebnih računalnikov, interneta in mobilne tehnologije pa je bilo še daleč.

Colin Cherry je želel svojo knjigo sprva nasloviti *Druga industrijska revolucija?* (A Second Industrial Revolution?), a ga je prehitela smrt (novembra 1979); napisal je predgovor in tri poglavja, knjigo pa je pod že omenjenim naslovom dokončal njegov učenec William Edmondson. Kar je takrat zapisal Colin Cherry, je bilo resnično preroško.

Če je prva industrijska revolucija temeljila na »tehnologiji moči« (technology of power), bo druga industrijska revolucija temeljila na »tehnologiji informacije« (technology of information), je zapisal Colin Cherry. Že takrat se je zavedal »moči računalnikov, da beležijo naše osebne podatke in prodrejo v naše zasebno življenje.« Zavedal se je velikega pomena tehnologije informacije in dejstva, da je »znanje pomembnejše od lastnine«. A resnična socialna revolucija ni toliko povezana z novimi tehnologijami kot takimi, ampak so ključni razlogi zanjo »v naravi človeške komunikacije same, ki ni menjalni proces (exchange process), temveč je vedno proces medsebojne delitve (sharing process),« je v svoji knjigi zapisal Colin Cherry.

Komunikacija kot proces delitve

Latinska beseda *communicare*, iz katere izhaja beseda *komunikacija*, pomeni *deliti kaj s kom* (angleško *share*), *narediti kaj skupno, združevati, sestavljati; pogovarjati se, razpravljati*. Osnova besede *communicare* je *communis* – *skupen*. Iz nje izhajajo še *communio* – *skupnost*, *commune* – *občina*, *dobro vseh* in angleška beseda *commons* – *skupne dobrine* itd.

Komuniciranje v osnovi ni niti posredovanje niti izmenjava informacij, temveč njihova medsebojna delitev (ang. *share*). S komunikacijo informacije postanejo skupne in združujejo vse udeležence procesa komunikacije. Zato je »komunikacija unikatna med vsemi človekovimi aktivnostmi«, pravi Collin Chery. Informacij, še zlasti v okviru novih medijev, kot je internet, ne menjamo, ampak si jih delimo. Preprost primer je pošiljanje informacij po e-mailu: nek dokument ali sporočilo lahko pošljemo stotim ljudem, a še vedno ga imamo tudi sami (če ga seveda ne izbrišemo) in tudi vsi, ki smo jim ga poslali; ti pa ga spet lahko poljubno pošiljajo naprej.

Podobno je z objavo na spletnih straneh (blogi, novice, Wikipedia itd.). Vsaka tako objavljena informacija (v vseh oblikah) je dostopna vsem, razen če ni komercialno omejena ali zaščitena. Torej si informacij ne menjamo, temveč si jih delimo, kar smo sicer počeli že prej, kajti to je v sami naravi sleherne komunikacije, a nove tehnologije so procese pospešile do »svetlobne hitrosti«. Vsaka komunikacija (ustna, pisna, slikovna itd.) je torej proces delitve, še zlasti pa je to očitno, ko gre za sodobne tehnologije (računalniki, mobilni telefoni in druge elektronske naprave povezane v različna omrežja ali v globalno omrežje – internet).

Nove tehnologije, ki so postale »naša podaljšana moč komuniciranja znanja in informacij«, imajo zato izjemen vpliv na celotno družbo, kajti komunikacija je »v osnovi družben proces«, vsaka družbena skupina pa »ljudje v komunikaciji« (people in communication), pravi Colin Cherry. Tako imenovana socialna ali družbena omrežja (social networks), kot sta na primer Facebook in Twitter, so dokaz, da informacijsko-komunikacijska tehnologija že pomaga spreminjati »pokrajino« človeške družbe.

Družbena (socialna) omrežja

Tako imenovana socialna omrežja – razen z vidika novih tehnologij, ki podpirajo njihovo delovanje – niso nov fenomen, kajti v osnovi je vsaka skupnost po svoji naravi že socialno, ekonomsko in politično omrežje. »Omrežja medsebojnih odnosov igrajo osrednjo vlogo v široki raznolikosti socialnih, ekonomskih in političnih interakcij,« pravi profesor ekonomije [Matthew O. Jackson](#), v knjigi *Socialna in ekonomska omrežja* ([Social and Economic Networks](#)). Za primer navaja, da največ delovnih mest zasedajo tisti, »ki so bili preko socialnih stikov informirani glede službe.«

Celotna družbena skupnost je pravzaprav veliko omrežje, znotraj katerega je veliko manjših formalnih in neformalnih omrežij (družine, lokalne skupnosti, soseske, podjetja, društva, politične stranke, gibanja itd.). Dejstvo pa je, da so bila v preteklosti družbena omrežja relativna zaprta – v mejah družbenih razredov, različnih elit itd. To zaprtost nove informacijsko-komunikacijske tehnologije in novi družbeni odnosi zdaj dodobra načenjajo.

Tako, kot je družba celota vseh njenih socialnih, ekonomskih in političnih omrežij, pa je internet »omrežje računalniških omrežij« oziroma med-mrežje (inter-net). Jackson pravi, da je »nedavni tehnološki napredek omogočil, da so informacijska omrežja postala veliko pomembnejša (na primer svetovni splet) in ljudje se zato mnogo bolj zavedajo vloge omrežij v njihovih življenjih.«

Internet je tehnološko orodje novih socialnih omrežij. Znotraj globalne družbe se s pomočjo novih tehnologij lahko vzpostavi neskončno število različnih omrežij, ki skupaj tvorijo eno globalno omrežje, ki v nekaterih primerih že deluje kot globalna družbena skupnost – na primer, ko je šlo za proteste proti globalnemu kapitalizmu ali za podpisovanje različnih globalnih peticij (npr. [Avaaz](#)). Ta omrežja so načeloma odprta za katerega koli pripadnika družbe. Komunikacija, ki poteka znotraj teh omrežij, temelji, kot smo že rekli, na medsebojni delitvi in ne na menjavi.

»Delitev je bila vedno odvisna od omrežij – toda zdaj imamo takšno, ki redefinira njihov obseg, pomen in možnosti. To omrežje je seveda internet,« pravita Rachel Botsman in Roo Rogers v izjemni knjigi *Kar je moje, je tvoje: vzpon sodelovalne potrošnje* ([What's Mine is Yours: The Rise of Collaborative Consumption](#)).

[Robin Chase](#), ustanoviteljica največje spletne platforme za delitev avtomobilov Zipcar, pravi: »Zato je bil ustvarjen internet, kot neposredna platforma za delitev presežnih zmogljivosti med številnimi ljudmi.« Medtem, ko so družbene in politične posledice nove informacijsko-komunikacijske dobe že opazne, pa je manj opazen ekonomski vidik teh globokih sprememb.

Platforma – ploščad; podlaga, delovni program kot izhodišče za skupno delo; v računalništvu posebna vrsta arhitekture strojne opreme (hardware architecture) ali programskih rešitev.

Spletna platforma je torej podlaga za delovanje nekega sistema (v tem primeru delitve avtomobilov) in je specifična kombinacija računalniške, mobilne in druge tehnološke opreme, programske opreme, ki jo je mogoče nadgrajevati ter postopkov delovanja.

Družbeno-ekonomska omrežja

Informacija ni samo temelj družbenih, pač pa tudi ekonomskih procesov, zato nove informacijsko-komunikacijske tehnologije preobražajo same temelje ekonomije. Proces delitve bo zato v prihodnosti vse bolj nadomeščal proces menjave.

Od najzgodnejših civilizacij naprej je bil nadzor nad ekonomijo stvar ozkega kroga ljudi oziroma skoraj hermetično zaprtih omrežij, katerih bistvo je bila korist, ki je izhajala iz nadzora nad ljudmi (kot delovno silo) in pretokom dobrin. Večina vojn je bila sprožena ravno zaradi dobrin in delovne sile. Nekoč so bile vojaške armade praktično edino sredstvo za širitev ekonomske in s tem politične moči, danes je to mogoče predvsem preko različnih finančnih institucij (borz, bank, skladov itd.).

Zdaj pa se s pomočjo novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij oblikujejo nova, bolj odprta ekonomska omrežja (ki so hkrati tudi socialna omrežja), ki lahko omajajo moč elit in njihovega, doslej skoraj popolnega nadzora nad delom in dobrinami. Ti procesi so se že začeli. Da smo v novo ekonomsko dobo, dobo dostopa in delitve, že vstopili, dokazujejo številne nove ekonomske oblike, ki so skladne s koncepti, o katerih je razmišljal že Collin Cherry. O njih bomo spregovorili kasneje.

Omrežja in delitev

Prav o omrežjih in delitvi, ki poteka znotraj njih, govori knjiga Lise Gansky *Omrežje, zakaj je delitev prihodnost poslovanja* ([The Mesh: Why the Future of Business Is Sharing](#)). Temeljno sporočilo knjige je »preprosta ideja, da je nekatere stvari bolje deliti.«

»Omrežje nas lahko poveže s stvarmi, ki jih lahko dobimo natanko takrat, ko jih potrebujemo. Z boljšo dostopnostjo do stvari se bistveno zmanjša potreba, da bi si jih lastili,« pravi avtorica. Zato bo v prihodnosti velik del poslovanja potekal preko različnih omrežij, kjer bo poslovanje temeljilo na delitvi dobrin. »V osnovi Mesh (omrežje) temelji na mrežni delitvi – na dostopu namesto na lastnini.«

Angleška beseda *mesh* ima več pomenov, med drugim:

- mreža, omrežje,
- spojiti: koordinirati na takšen način, da vsi deli delujejo učinkovito,
- delovati skupaj v harmoniji,
- v računalništvu izraz *mesh* pomeni računalniško mrežo, kjer je vsak računalnik, povezan z drugimi računalniki.

Bistvo pojma *mesh* je torej omrežje, v katerem so vsi udeleženci medsebojno povezani, sodelujejo in delujejo usklajeno. V slovenščini je najbolj ustrezen prevod *omrežje*.

Medtem, ko se danes odnos trgovec–kupec z nakupom neke dobrine bolj ali manj konča, pa ima delitev dobrin povsem druge zakonitosti. »Omrežno poslovanje (Mesh business) ima štiri skupne značilnosti: medsebojno delitev, napredno uporabo spletnih in mobilnih omrežij, poudarek na 'deljivih' dobrinah in povezanost s strankami preko socialnih omrežij.« Še zlasti pomembna je zadnja značilnost.

Ker uporabniki niso nujno lastniki dobrine, ampak do njih dostopajo zgolj občasno, mora ponudnik dobrine skrbeti tako za kvaliteto dobrin kot tudi za primerne informacije in dober odnos s strankami. Kajti v omrežjih ne komunicirajo zgolj ponudniki in uporabniki, temveč tudi uporabniki med seboj. To pomeni, da se vsak primer slabega poslovanja v omrežju hitro izve in se ustrezno kaznuje; uporabniki lahko kadarkoli zapustijo omrežje in izberejo drugo. Preglednost poslovanja je torej v socialno-ekonomskih omrežjih mnogo boljša kot pri klasičnih načinih poslovanja.

Sodelovanje, osnova novih ekonomskih oblik

Današnja ekonomija je izrazito individualistična. Posameznik je tisti, ki naj bi imel v lasti vsako dobrino, ki jo potrebuje. Podjetja oglaševanje svojih izdelkov vedno naslavlja na potrebe posameznika in še večkrat na njegove želje. Družbeni status posameznika je pogojen z lastništvom dobrin (»več imaš, več veljaš«); imeti ima prednost pred uporabljati. Tudi ljudje v preteklosti so imeli svoje stvari, a mnogo so jih uporabljali skupaj oziroma so si jih posojali ali delili.

In ne samo to, stvari morajo biti danes vedno nove, moderne, modne; ko niso, jim zavržemo, četudi so še uporabne ali skoraj nove. Tudi to je fenomen našega časa, na odpadih konča neskončno veliko še uporabnih stvari, ki bi mnogim koristile še dolgo časa. Lahko v sodobnem času spremenimo odnos do dobrin in jih začnemo uporabljati drugače? V že omenjeni knjigi *Kar je moje, je tvoje* sta Rachel Botsman in Roo Rogers opisala številne nove ekonomske oblike, ki temeljijo na medsebojni delitvi in novih informacijsko-komunikacijskih tehnologijah.

Dejansko lahko opazimo izjemen premik od načela individualne potrošnje k načelu sodelovalne potrošnje, kjer je ena dobrina dostopna več ljudem ali povedano drugače: eno dobrino lahko uporablja oziroma si jo deli več ljudi. Seveda gre samo za tiste dobrine, ki jih je smiselno deliti, za nekatere pa je bolje, da jih imamo v individualni lasti.

Sodelovalna potrošnja ni nekaj novega, a smo jo doslej poznali samo v okviru manjših skupnosti, predvsem v družinah. Sodobne tehnologije nam zdaj omogočajo, da to storimo na mnogo širši ravni, s čimer se bistveno poveča dostopnost do dobrin, posledično se zmanjša revščina, hkrati pa potrebuje mo manj dobrin, kar zmanjšuje obremenitve okolja. Sodelovalna potrošnja, ki je del ekonomije delitve, hkrati pomeni tudi krepitev družbenih vezi. Medtem, ko je za današnjo ekonomijo značilno tekmovanje (konkurenčnost), z novimi pristopi v ospredje »stopa« sodelovanje. Delitev dobrin brez sodelovanja sploh ni mogoča. Dobrine tako niso več predmet razdvajanja, rivalstva, tekmovanja, konflikta, temveč lahko predstavljajo vez med ljudmi (poleg tega, da zadovoljujejo njihove potrebe).

Kaj lahko delimo

Še ena, nedavno napisana knjiga (2009), je vredna naše pozornosti, če želimo čim več izvedeti o delitvi dobrin. Janelle Orsi in Emily Daskow v knjigi *Praktična delitev: kako prihraniti denar, poenostaviti življenje in graditi skupnost* ([The Sharing Solution: How to Save Money, Simplify Your Life and Build Community](#)) pišeta o prednosti delitve ter o tem, kaj in kako deliti. Avtorici v svoji knjigi naštejeta številne stvari, ki si jih lahko delimo.

Lahko si delimo lastništvo ali uporabo **predmetov**, med drugimi:

- vozila (avtomobile, tovornjake, motorje, skuterje),
- kolesa,
- čolne, kanuje, kajake,
- jahte ali letala,
- hišne pripomočke (npr. vakuumski sesalec, šivalni stroj, dodaten zamrzovalnik),
- vrtno ali parkovno orodje (npr. samokolnice, lopate, grablje, kosilnice),
- tesarska orodja in orodja za hišna popravila (npr. krožne žage, pripomočke za pleskanje),
- orodje za popravilo avtomobilov ali drugih vozil,
- pripomočke za prvo pomoč,
- pripomočke za rekreacijo in kampiranje (npr. šotore, zložljive stole, dežnike za sončenje, smuči, teniške loparje),
- umetniške predmete,
- kose dragega nakita,
- oblačila kot so poslovne obleke ali posebna oblačila za šport.

Lahko si delimo lastništvo ali uporabo **prostorov**, kot so:

- hiša, stanovanje ali drug bivalni prostor,
- delovni prostor, garaža ali studio,
- pisarna ali druga delovna mesta,
- pralnice ali skladišča,
- zunanje površine kot so park, vrt, bazen, teniško igrišče.

Lahko si delimo **storitve, pravice, naročnine**:

- sezonske karte za športne klube, glasbo, plese, gledališča,
- časopisne ali revijalne naročnine,
- storitve kot so varovanje otrok, oskrbo starejših, čiščenje hiš in vrtnarjenje.

Lahko **združujemo vire in kupno moč**, da se skupaj pogajamo za nakup dobrin in storitev (na primer oblikovanje skupine za nakup hrane ali drugih dobrin, s čimer dosežemo nižjo ceno in boljše storitve).

Lahko si delimo **čas, spretnost ali znanje**, da bi z drugimi sodelovali pri različnih opravilih (varovanje otrok, sprehajanje psov, hišna opravila itd.).

III. EKONOMIJA DELITVE V PRAKSI

Ekonomija delitve je izjemno raznolika. Opisali bomo nekaj že uveljavljenih oblik, ki jih bomo združili glede na dobrine, ki se delijo (delitev avtomobilov in drugih vozil, delitev zemlje in pridelkov, delitev bivalnega prostora, delitev oblačil, knjig itd.). Večina oblik poteka s pomočjo informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Nekatere oblike so komercialne oziroma profitne, druge so organizirane kot javne storitve (npr. delitev koles), spet tretje kot povsem prostovoljna neprofitna ali celo humanitarna dejavnost.

Delitev avtomobilov in drugih vozil

Naš razmislek o delitvi avtomobilov (in dobrin na splošno) začnimo z vprašanjem: Koliko zares potrebujemo svoj avto in kolikšne stroške imamo dejansko z njim?

»Čeprav so avtomobili dragi, predstavljajo malo uporabljano lastnino. Povprečno se britanski avto vozi manj kot eno uro dnevno, vsi letni stroški zanj pa znašajo povprečno 5.500 funtov (približno 6.500 €) – vsota, ki bi jo v teh težkih časih marsikdo rad zmanjšal,« pravijo v ugledni svetovni reviji [The Economist](#). ZDA imajo približno 250 milijonov avtomobilov, ki so povprečno 93 % časa na parkiriščih, le 7 % pa so v uporabi. Če bi si samo del teh že obstoječih vozil delilo več ljudi, bi to imelo pozitiven vpliv na transportne navade posameznikov, na naše skupnosti in na okolje ([Shareable](#)).

Dejstvo je torej, da so naši avtomobili slabo izkoriščeni in da imamo z njimi visoke stroške. Za avto moramo poleg samega nakupa zagotoviti redno servis, zavarovanje, prostor za parkiranje, parkirnine, cestnine, čiščenje in seveda gorivo; poleg tega imamo še številne dodatne stroške (izredna popravila, nesreče, kazni itd.). Z ekonomskega vidika je torej avto izjemno neekonomična oziroma potratna stvar, o okoljskem vidiku nam niti razpravljati ni potrebno.

A tokrat ne bomo razmišljali o prevozu z javnimi prevoznimi sredstvi, kolesom ali drugimi alternativnimi prevoznimi sredstvi (čeprav so ti načini transporta vsekakor zaželeni). Avto je mogoče uporabljati tudi drugače in čeprav so te oblike še v povojih, mnogo obetajo. Govorimo o delitvi avtomobilov ([Car sharing](#)) in pri tem imamo vsaj tri možnosti: podjetniško in sosedsko obliko delitve ter delitev sedežev v avtomobilu. Poglejmo si tri že uveljavljene oblike.

Zipcar – delitev avtomobilov kot podjetniška storitev

Ameriško podjetje [Zipcar](#), najuspešnejše svetovno podjetje za delitev avtomobilov, je začelo delovati leta 2000. Do decembra 2010 je imelo podjetje v svoji »floti« 8.000 vozil in preko 560.000 članov (imenujejo se Zipsters).

Poslovanje po načinu »delitev avtomobilov« se razlikuje od klasičnih »rent-a-car« podjetij. Izposoja avtomobilov ni vezana na delovni čas; rezervacija, prevzem in vračanje avtomobila so samopostrežne storitve; vozila se izposojajo na minute, ure ali dneve; način plačila in dokazila o vozniških sposobnostih člani uredijo enkratno – ob prijavi; lokacije avtomobilov so v bližini javnih prevoznih sredstev; zavarovanje, vzdrževanje in stroški goriva so vključeni v ceno najema.

Takšen način poslovanja podpira sodobna informacijska tehnologija (internet, mobilna telefonija, elektronske kartice), ki omogoča rezervacijo, plačevanje in tudi odklepanje avtomobila (s pomočjo posebne kartice – Zipcard). Podjetje Zipcar ima poleg tega med svojimi avtomobili veliko hibridnih in v zadnjem času tudi električnih vozil. (Več na: [Wikipedia](#))

RelayRides - sosedski delitev avtomobilov

Ameriško podjetje [RelayRides](#) (zaenkrat pokriva območje mest Boston in San Francisco) omogoča, da lastniki delijo avtomobile s svojimi sosedi. Podjetje ponuja vse potrebne informacije o prostih avtomobilih, jih zavaruje za čas njihovega najema in zagotavlja ustrezno tehnologijo za enostavno odklepanje avtomobila s pomočjo elektronske članske kartice. RelayRides omogoča, da lastniki avtomobilov izkoristijo svojo lastnino in tako v času, ko jih ne potrebujejo, z njimi tudi nekaj zaslužijo – od nekaj sto pa vse tja do 8.000 dolarjev.

»Ljudi v zvezi s tem novim konceptom najbolj skrbi, da bi uporabnik njihovo vozilo poškodoval,« pravi Shelby Clark, ustanovitelj podjetja RelayRides v časniku [Boston Globe](#). »Na voljo imamo 1 milijon \$ za dodatno zavarovanje, ki pokriva obdobje najema vozil,« pravi Clark in dodaja, da je strah odveč, saj, »če si sposodim prijateljev avtomobil, si bom prizadeval, da bom z njim ravnal bolje, kot s svojim.«

Podjetje RelayRiders od vsakega najema vozila »pobere« 15 % (del te vsote se namenja zavarovanju vozil v času najema in tehnološki podpori za enostavnejši najem), ostalo dobi lastnik vozila, ki mora sam skrbeti za redno vzdrževanje vozila.

Zimride - delitev sedežev v avtomobilu

V avtomobilih se pogosto vozimo sami, kar je potratno tako z ekonomskega kot z ekološkega vidika. Spletno omrežje [Zimride](#) je preprost način, kako najti prijatelje, sošolce ali sodelavce, ki se vozijo po istih poteh – v službo, šolo, na fakulteto ali kam drugam. S kombinacijo socialnih omrežij in posebnega računalniškega programa, ki poišče najoptimalnejšo pot za uporabnike storitve, postane delitev sedežev v avtu enostavna.

Samo v prvem mesecu delovanja se je v omrežje Zimride registriralo preko 1.700 uporabnikov. V univerzitetnem kampusu Boulder v ameriški zvezni državi Kolorado so v enem letu opazili za 20 % manj prošenj za stalna parkirna mesta, kajti mnogi študentje in zaposleni se namesto sami, zdaj vozijo skupaj. Pri nas je približno podobna storitev [Prevoz](#).

Vsak avto, ki si ga na različne načine deli več ljudi, nadomesti približno 14 do 18 avtomobilov na cesti, hkrati pa uporabniki teh storitev povprečno naredijo 40 do 70 % manj voženj, kot če bi imeli svoj avtomobil oziroma, če bi ga uporabljali samo zase. Do leta 2016 naj bi bilo 4,4 milijona Američanov članov klubov za delitev avtomobilov, pravijo v svetovalnem podjetju Frost & Sullivan ([The Economist](#)).

Ko torej razmišljamo o finančnih prihrankih in o vplivu na okolje, je delitev avtomobilov izjemno obetajoča storitev. Na podoben način pa je mogoče deliti tudi številne druge dobrine. Bodočnost ekonomije ni v »imeti vse, kar potrebujemo«, temveč »imeti dostop do vsega, kar potrebujemo,« zato bo ekonomija delitve postala pomemben del celotnega ekonomskega področja.

Delitev koles

Delitev koles ([bicycle sharing](#)) ni nova storitev, saj so s tem poskusili že v šestdesetih letih prejšnjega stoletja v Amsterdamu ([White Bicycle Plan](#)) in kasneje tudi v nekaterih drugih, predvsem evropskih mestih. A za pravi razvoj delitve koles je bilo še prezgodaj, saj je takšen sistem lahko uspešen šele z razvojem informacijsko-komunikacijskih tehnologij.

Mnoga mesta po svetu že uvajajo ta sistem, ki lahko pripore k čistejšemu zraku in zmanjšanju gneče na cestah, na primer [Bixi](#) v Montrealu, pariški [Vélib'](#), washingtonski [SmartBike](#), v Ljubljani [Bicikelj](#) (z začetkom v maju 2011). Poglejmo si primer enega najsodobnejših sistemov delitve koles v ameriškem mestu Denver.

B-cycle, Denver

V ameriškem Denverju so na Dan Zemlje 2010 začeli z delitvijo koles [B-cycle](#). Za tiste, ki kolo uporabljajo za vožnjo v službo, so stroški uporabe kolesa lahko celo nižja od cene goriva. Dnevni dostop do kolesa stane uporabnike 5 \$ (3,5 €), tedenski 20 \$ (15 €), mesečni 30 \$ (22 €) in letni 65 \$ (47 €); če pa kolesar vrne kolo v manj kot pol ure, ne plača nič. Pri sistemu delitve koles (in tudi drugih dobrin) seveda ne gre za to, da bi imeli kolo za določeno obdobje popolnoma »v lasti« (kot pri običajnih najemih), ampak ga uporabniki vzamejo le takrat, ko ga potrebujejo.

Približno 400 koles je na voljo v posebnih boksih na 50 različnih točkah v bližini pomembnih mestnih zgradb in postajališč javnega prevoza. Izposoja in vračanje koles sta popolnoma avtomatizirani storitvi. Odklenejo se s posebno elektronsko kartico (B-card), ki jo prejme vsak član in je veljavna glede na plačano obdobje. Tudi vračanje kolesa v poljuben boks je enostavno; kolo se samodejno priklene, kar računalniški sistem tudi zabeleži. Preko spleta in na mobilnih telefonih je mogoče spremljati trenutno število in dostopnost koles na posamezni točki.

»B-cycle ni samo sistem za delitev koles, temveč je njegov namen tudi izgradnja skupnosti. Člani skupnosti B-cycle imajo svojo lastno stran, na kateri se med drugim beležijo prevoženi kilometri, prihranki izpustov, porabljene kalorije, prihranjen denar in opisi poti.« Nove tehnologije (npr. aplikacija [RunKeeper](#) na iPhonu) beležijo hitrost kolesarjenja, prevoženo razdaljo in traso prevožene poti. »Člani imajo s preprostim pritiskom na gumb možnost z drugimi deliti te informacije na Facebooku in Twitterju,« pravi Brent Tongco, predstavnik za B-cycle iz denverske mestne uprave, ki je nosilka tega projekta.

»Socialno mreženje (social networking) igra pomembno vlogo pri Denver-skem B-cycle,« pravi g. Tongco. Torej ne gre samo za kolesa, gre tudi za druženje, pridobivanje prijateljev, izmenjavo izkušenj, ohranjanje okolja itd. Nove tehnologije, ki podpirajo delovanje socialno-ekonomskih omrežij, pri-
našajo velike ekonomske in družbene spremembe. Deliti si stvari, pomeni tudi deliti si odgovornost: do dobrin, do drugih ljudi, do okolja in družbe kot celote. Deliti si z drugimi pa je nenazadnje tudi družabno in zabavno.

Delitev zemlje in pridelkov

Princip medsebojne delitve se lahko izraža na zelo raznolike načine, tudi kot delitev zemlje in njenih pridelkov. Nekateri nimajo zemlje, pa bi radi pridelovali zelenjavo in druge pridelke, medtem ko imajo drugi zemljo, a je ne obdelujejo. Kako jih med seboj povezati? S pomočjo sodobnih informacijsko-komunikacijskih omrežij (predvsem interneta in mobilnih telefonov) je to več kot enostavno.

Delitev zemlje (Landshare, SharedEarth)

Spletni strani [SharedEarth](#) (Deljena Zemlja) in [Landshare](#) (Delitev zemlje) ponujata ravno to: omogočata, da se ljudje z zemljo in ljudje z veseljem do obdelovanja zemlje »najdejo« in se dogovorijo za rešitev, ki je najboljša za obe strani. Pri tem ne gre za klasičen najem zemlje (za denar), ampak se uporaba zemlje »plača« z delom pridelka ali s pomočjo pri delu.

Hkrati je takšen način delitve koristen tudi za skupnost in za okolje, kajti lokalno pridelana hrana je alternativa potratni in okoljsko problematični industrijski pridelavi hrane ter njenemu transportu na velike razdalje. Večina hrane, ki jo ljudje pridelajo za lastno uporabo je organsko pridelane, torej brez uporabe kemičnih dodatkov.

Dva primera »ponudbe in povpraševanja« na spletni strani [Landshare](#):

[Ponudba zemlje](#). Imam del vrta, ki je namenjen pridelavi zelenjave, sadja itd. Ker imam artritis, želim ta del zemljišča ponuditi nekomu v zameno za polovico pridelka in za nekaj pomoči v drugem delu vrta. Najlepša hvala.

[Povpraševanje po zemlji](#). Iščem zemljo v okolici Londona (West of Hemel). Rad bi imel dostop do nekaj zemlje za pridelavo zelenjave in sadja, ki ne potrebuje vsakodnevnih skrbi; sadno drevje in grmičevje, krompir, čebula in druga podzemna zelenjava. Hvala.

Poleg povsem ekonomskih, okoljskih in zdravstvenih koristi za udeležence in celotno skupnost pri delitvi zemlje, je pomemben še družbeni vidik. Ljudje se spoznavajo, pomagajo drug drugemu, se učijo drug od drugega – že sama spletna stran ponuja izmenjavo nasvetov, pomoči in literature.

Koristi delitve zemlje so torej:

- ekonomske (poceni pridelana hrana),
- okoljske (manj transporta, manj kemičnega onesnaževanja, sajenje novih dreves itd.),
- zdravstvene (bolj zdrava organsko pridelana hrana),
- družbene (spoznavanje novih ljudi, medsebojna pomoč, učenje itd.).

Delitev zemlje je primer, kako koristna je lahko sodobna informacijsko-komunikacijska tehnologija. Njena vloga ni samo, da osamljeni tičimo vsak za svojim računalnikom, temveč, da smo bolj povezani, da si več pomagamo, da se več družimo, da si lahko lažje delimo dobrine itd. Prihodnost bo torej kombinacija sodobnih tehnologij in povsem preprostih človekovih opravil, ki bodo temeljila na solidarnosti, sodelovanju in medsebojni delitvi.

Zenger Farm, kako deliti delo in – kokoši

Kako delati na svežem zraku, se družiti s prijetnimi ljudmi in zraven »zaslužiti« še nekaj svežih in zdravih jajc? [Zenger Farm](#) je posestvo v bližini ameriškega mesta Portland. Mestna oblast je tudi lastnik posestva, medtem ko z njim upravlja skupina prostovoljcev, ki so organizirani v neprofitno skupino Prijateljev posestva Zenger ([Friends of Zenger Farm](#)).

Na posestvu 40 prostovoljcev goji približno 70 kokoši. Edino plačilo, ki ga prejmejo, so jajca, ki jih znesejo kokoši; poleti jih vsak član dobi približno ducat tedensko, pozimi nekaj manj. Seveda bi marsikdo rekel, da se za nekaj jajc ne splača delati na posestvu. Vendar ne gre samo za zaslužek; za meščane je delo zunaj koristno, še posebej pomembno pa je druženje, za katerega v hitrem mestnem tempu pogosto zmanjkuje časa.

Posestvo Zenger Farm redno obiskujejo šolarji, ki se veliko naučijo o delu na kmetiji, pridelavi hrane in o naravi na splošno. Sara Cogan, direktorica posestva Zenger Farm, ki deluje v sklopu kooperative [Eastside Egg](#), pravi, da gre za »delitev dela in za delitev dobrin, pri čemer se ne uporablja denar; meščani so vključeni v dejansko proizvodnjo hrane in skrbijo za živali. Kar je res čudovito.«

Jasno je, da se člani skupine s delom na posestvu ne morejo preživljati in da se takšno delo v resnici ne splača. A čas je že, da presežemo logiko, da je naše delo smiselno le, če se nam splača. To je pogubna logika, ki je svet pripeljala do krize, v kateri smo se znašli.

Delo je lahko tudi veselje, druženje, skrb za naravo, za druge ljudi in za živali. Mar se to ne splača? Na ekonomijo ne smemo gledati zgolj z vidika »Kaj bomo imeli mi od tega?«, temveč moramo »videti« tudi preko tega: kaj ima od tega skupnost, kaj narava in kaj drugi ljudje. Ali pa naj bo naše delo preprosto opravljeno iz čistega veselja.

Delitev bivalnega prostora

Naši bivalni prostori so pogosto neizkoriščeni; lahko odpotujemo za krajši ali daljši čas ali ga iz kakšnega drugega razloga začasno ne uporabljamo. Mnogi ljudje – spet iz različnih razlogov, kot so turistična in poslovna potovanja, – pa bi ta prostor za določen čas potrebovali. Na tem področju je v zadnjih letih nastalo kar nekaj izjemno zanimivih bodisi komercialnih bodisi nekomercialnih rešitev.

AirBnb

[Airbnb](#) je svoboden spletni trg za oddajo in najem bivalnega prostora – od proste postelje do gradu; od ene noči do celega leta. Time Magazin je Airbnb poimenoval »eBay za prostor« ([eBay](#) je največji svetovni spletni trg, kjer je mogoče kupiti in prodati praktično vse).

AirBnb omogoča ljudem, da preko spleta oddajo bivalni prostor, ki ga trenutno ne potrebujejo (npr. ležišče, sobo, celo stanovanje, hišo) in si s tem omogočijo dodaten zaslužek. Po drugi strani pa si popotniki lahko zagotovijo ugodno bivanje, v skladu s svojimi finančnimi zmožnostmi in željami. Bivalni prostori se ponujajo v preko 8.000 mestih v 166 državah; nekaj ponudbe je tudi iz Slovenije. Celoten postopek ogleda, potrditve in plačila za storitve (v okviru sistema [PayPal](#)) je mogoče opraviti preko spletne strani Airbnb.

»Bila sva samo dva fanta, ki sva iskala način, kako oddati svoji napihljivi ležišči (airbeds) v najini sobi v San Franciscu za ljudi, ki so prihajali na volilno konvencijo,« je pojasnil [Brian Chesky](#), ki je leta 2007 pomagal ustanoviti Airbnb. Ideja v ozadju Airbnb je, kot pravi Chesky, da popotniki začutijo, kako živijo domačini, le-ti pa imajo korist od svojega bivalnega prostora, ki ga za določen čas ne potrebujejo ([CNN](#)).

AirBnb je torej ena od spletnih oblik medsebojne delitve in čeprav gre za komercialno delitev, so koristi velike: večja izkoriščenost bivalnih zmogljivosti in s tem manjša potreba po novogradnjah, ekonomska korist tako za popotnike kot za domačine, spoznavanje novih ljudi in kultur itd.

Na prvi strani je poleg logotipa Airbnb njihovo geslo: »Travel like a human« (Potuj kot človek). To filozofijo potovanja lahko povežemo z gibanjem za počasnejše življenje (o čemer bomo pisali kasneje), ki vključuje takšen način potovanja, kjer sta v ospredju spoznavanje ljudi in krajev ([Slow Travel](#)), ne pa samo dirka od hotela do hotela in od znamenitosti do znamenitosti.

CouchSurfing in beWelcome

[CouchSurfing](#) je brezplačno »svetovno omrežje za ustvarjanje stikov med popotniki in lokalnimi skupnosti, ki jih obiščejo.«

Člani spletne skupnosti CouchSurfing na spletni strani ponujajo oziroma povprašujejo bo bivalnih kapacitetah; nudijo ali iščejo nekoga, da jim razkaže lokalne znamenitosti in si izmenjujejo popotniške izkušnje.

Statistika spletne strani (maj 2011):

CouchSurfers (člani skupnosti): 2.753.454
Spletni stiki in dejanska srečanja: 3.133.251
Ustvarjena prijateljstva: 3.182.278
Pozitivne izkušnje: 5.106.484
Zastopane države in območja: 246
Zastopana mesta: 79.795

Spletno stran [beWelcome](#) (čemur bi po slovensko rekli »dobrodošel si«) vodi neprofitna organizacija prostovoljcev, ki promovira »boljše čezmejno razumevanje«.

beWelcome je prav tako kot CouchSurfing brezplačna storitev, kjer člani popotnikom (drugim članom) ponujajo brezplačno gostoljubje ali so jim pripravljeni pokazati lokalne zanimivosti. Poleg tega organizacija svojim članom omogoča izmenjevanje izkušenj in zapise o potovanjih.

Spletni skupnosti CouchSurfing in beWelcome sta namenjeni:

- srečevanju zanimivih in svobodomiselnih ljudi,
- srečevanju domačinov, kar pomeni »pogled od znotraj«,
- denarnemu prihranku (brezplačna nastanitev),
- fleksibilnosti in svobodi na potovanju,
- pridobitvi novih kontaktov in znanstev,
- izboljšanju znanja jezikov.

Bistven namen prostovoljnih gibanj Couchsurfing in beWelcome je spoznavanje drugih ljudi in kultur, kar v marsičem pripomore k boljšem razumevanju med ljudmi. Tega nam v današnjem svetu res primanjkuje.

Delitev oblačil, stvari za dom ter prosti čas

ThredUP, delitev oblačil

»Obleke ne rastejo, otroci pa.« Takšno je geslo še ene zanimive rešitve, ki »deluje« na podlagi medsebojne delitve. Spletna stran [ThredUP](#) je namenjena izmenjavi kvalitetnih rabljenih oblačil za otroke. Zaenkrat deluje samo v ZDA – od januarja 2009.

Nov član si po registraciji na spletni strani ogleda ponudbo škatel z oblačili (z vsemi podatki o velikosti, barvi, materialu, blagovni znamki), ki se mu zdijo najprimernejša za njegove otroke. Škatlo, ki mu je všeč, naroči in jo prejme po pošti; stroški za škatlo so 5 \$ + poštšina.

To škatlo napolni z oblačili, ki jih njegov otrok ali otroci ne potrebujejo več in podatke o vsebini škatle objavi na spletni strani. Ko nekdo njegovo škatlo izbere, jo pošlje brez kakršnih koli stroškov, saj poštino plača »naročnik« škatle (ThredUP ima posebno pogodbo z ameriško pošto in s tem zjamčene cene).

Korist od delitve oblačil imajo vsi: starši z minimalnimi stroški dobijo in oddajo kvalitetna oblačila, hkrati pa imajo od tega nekaj še pošta in podjetje, ki vodi spletno stran. Da ne omenjamo okolja, ki ga s številnimi potrošniškimi izdelki zelo obremenjujemo – bolj, kot se zavedamo (glej: [The Story of Stuff](#); Zgodba o stvareh).

Delitev knjig, CD-jev, DVD-jev

Na podoben način deluje sistem delitve knjig, [Swap books](#). Knjigo, ki jo želite, poiščete na njihovi spletni strani in jo prejmete neposredno od lastnika. V zameno morate ponuditi drugo knjigo in ko prejmete »povpraševanje«, jo pošljete tistemu, ki jo želi (stroški pošiljanja so vaši). Z vsako poslano knjigo dobite 1 kreditno točko, ki vam omogoča naročilo ene knjige; ob registraciji prejmete 2 kreditne točke, ne da bi poslali katerokoli knjigo. Sorodni sta storitvi [Swap DVD](#) in [Swap CD](#).

Clothing Exchange – velika trgovina, kjer je vse zastonj

Predstavljajte si ogromno trgovino z oblačili, kjer je vse zastonj. V Avstraliji so že leta 2004 začeli z zanimivo idejo delitve oblačil, čevljev in modnih dodatkov na posebnih sejmih. [Clothing Exchange](#) (kar v slovenščini pomeni »zamenjava oblačil«) je začela Katherine Luckins, ki je s tem želela zmanjšati pretirano potrošnjo in onesnaževanje okolja v Avstraliji. Tovrstni sejmi se zaenkrat odvijajo v mestih Melbourne, Sydney, Adelaide, Perth in Brisbane.

Osnovni namen projekta je spodbujati ljudi k ponovni uporabi oblačil, čevljev in modnih dodatkov, s čimer bi zmanjšali potrebo po novih izdelkih, ki zahtevajo veliko novih naravnih virov. Oblačilna industrija je z vidika obremenjenosti okolja zelo potratna; pridelava bombaža na primer zahteva velike količine vode in pesticidov, kasnejša predelava pa še veliko kemičnih dodatkov in transport na velike razdalje.

Sejmi zahtevajo relativno malo: večji prostor in enostavno opremo (stojala, obešalnike in ogledala). Udeleženci vnaprej, preko spleta, rezervirajo svoje karte. Na sejmu lahko vsakdo prinese največ šest oblačil, parov čevljev ali modnih dodatkov, ki jih ne potrebuje več in za vsak kos dobi »denar« – en gumb. Vsa oblačila, čevlje in modne dodatke pregleda komisija in jih razpostavi po sejmskem prostoru, medtem ko udeleženci v preddverju klepetajo ob koktailu in piškotih.

Ko se »trgovina« odpre, vsakdo lahko pomeri in izbere šest kosov garderobe, ki jih ob izhodu plača z gumbi. Sam dogodek ima tudi družabni značaj, saj se udeleženci med seboj posvetujejo, izmenjujejo izkušnje ali se samo družijo. Če kaj oblačil ostane, ker morebiti kdo ne »zapravi« vseh gumbov, se preostali kosi podarijo dobrodelnim organizacijam.

Oblačil, čevljev ali modnih dodatkov torej ni potrebno zavreči, ko nam niso več všeč, saj imamo na voljo veliko oblik njihove izmenjave oziroma delitve, ki nam omogočajo, da so stvari čim dlje v uporabi.

Sejem medsebojne delitve

Doma nam ležijo številne stvari, ki jih ne uporabljamo več, a so še vedno uporabne. Lahko jih vržemo proč ali pa se na njih še naprej nabira prah. Vemo, da potrošniška družba še zlasti zagovarja prvo možnost in spodbuja ljudi k nakupovanju novih in novih stvari, čeprav bi bili mnogi z njimi več kot zadovoljni. Kaj nam je torej storiti?

V okviru šolske in domske dijaške skupnosti centra [CIRIUS Kamnik](#) so se zato lotili organizacije posebnega sejma, ki je bil namenjen menjavi oziroma delitvi dobrin, pri čemer vrednost ni igrala ključne vloge. Sejem medsebojne delitve je bil organiziran v decembru 2010. Kako je sejem potekal?

Zaposleni, učenci in dijaki so na sejem oziroma že prej prinesli različne stvari, ki jih niso več potrebovali, a so bile še vedno uporabne: CD-je, DVD-je, družabne igre, igrače, oblačila in številne druge stvari. Za vsako stvar je posameznik prejel po en kuponček, ki jih je oblikoval absolvent Akademije za likovno umetnost in oblikovanje Martin Fujan iz Kamnika.

Vse stvari so bile na sejmski dan razpostavljene po stojnicah. Z vsakim kupončkom je bilo mogoče »kupiti« katerokoli stvar po izbiri in vsaka je bila enako vredna. Kupončki pa so lahko služili tudi kot darilo, saj so jih tisti, ki so jih imeli več (ker so prinesli več stvari), lahko podarili drugim. »Trgovci in kupci« so bili v največji meri kar dijaki sami.

Marsikdo je tako brez klasičnega nakupovanja novih stvari in s tem zapravljanja denarja prišel do stvari, ki jih je bodisi potreboval bodisi jih je namenil za darila za bližajoče praznike, hkrati pa se je »znebilo« stvari, ki jih ni več potreboval. Tisto, kar je za nekoga neuporabno ali odvečno, je za drugega lahko pravi zaklad.

Takšen način medsebojne delitve dobrin je zelo enostavno izpeljati, še zlasti v šolah, društvih in manjših skupnostih, še posebej pa je za to primeren praznični čas.

Etsy - ustvarjalnost, ki povezuje

[Etsy](#) je podjetje in hkrati skupnost, ki omogoča ljudem, da svoje doma narejene izdelke lažje prodajajo. Podjetje povezuje ljudi, ki izdelujejo ročne izdelke s tistimi, ki jih želijo kupiti. Za vsak izdelek, ki se uvrsti na njihovo listo, podjetje zaračuna 20 dolarskih centov in 3,5 odstotka od vsake prodaje, kar je bistveno manj od klasičnih trgovin, kjer izdelovalci na koncu prejmejo le manjši del končne vrednosti izdelka. Ponavadi se izdelki prodajajo v vrednosti 15 do 20 dolarjev, večinoma pa jih ponujajo ženske.

Poleg doma narejenih izdelkov se v okviru tega sistema ponujajo tudi izdelki starejšega datuma, doma narejene sladkarije in pripomočki za ročno delo. Ponudba je izjemno pestra: keramični, papirni, lesni in stekleni izdelki; igrače, lutke, sveče, poročni dodatki, nakit, kozmetični izdelki; piškoti, sladkarije in še in še – vse je seveda ročno delo.

Podjetje Etsy poleg povezovanja izdelovalcev s kupci nudi tudi marketinško in drugo podporo svojim strankam. Plačevanje je urejeno preko spletnih sistemov kot je PayPal. V newyorškem Brooklynu ima podjetje Etsy prostore (Etsy Labs), kjer se izdelovalci lahko srečujejo. Poleg prostora so jim na voljo pripomočki, doniran material; tamkaj so organizirane različne delavnice in posebni dogodki.

Etsy marsikomu omogoča dodaten zaslužek, drugim pa kvalitetne izdelke, ki jim jih ni potrebno iskati v običajnih trgovinah, kjer so cene pogosto bistveno višje. Koristi so torej obojestranske. Etsy je ena izmed sodobnih ekonomskih oblik, ki jo podpirajo informacijsko-komunikacijske tehnologije, hkrati pa spodbuja ustvarjalnost in povezuje ljudi.

Freecycle, prosto kroženje dobrin

»Naše poslanstvo je izgraditi vsesvetovno gibanje darovanja, ki zmanjšuje odpadke, prihrani dragocene surovine, zmanjša obseg naših smetišč in našim članom prinaša ugodnosti večjih skupnosti.«

Tako se glasi moto gibanja [Freecycle](#) (s polnim imenom Freecycle Network, kar lahko prevedemo kot »omrežje prostega kroženja« dobrin), ki povezuje več kot 4.900 skupin s preko 8,4 milijona člani (v maju 2011).

Freecycle je neprofitno gibanje ljudi, ki brezplačno dajejo in prejemajo (podarjajo) stvari v svoji skupnosti. S tem so uporabne stvari dlje v uporabi in kasneje »pristanejo« v smeteh. Vsako lokalno skupino koordinira prostovoljec, članstvo je brezplačno.

Američan Deron Beal je z gibanjem Freecycle začel leta 2003, ko se je čudil, kako težko je najti koga, ki bi potreboval njegove še uporabne stvari. Na spletni strani Yahoo je ustvaril odprto listo, na kateri je vsakdo lahko objavil, kar je bil pripravljen podariti.

Ključna prepostavka gibanja Freecycle se glasi: »Ni takšne stvari, ki bi ji lahko rekli odpadek, so samo uporabne stvari na napačnem mestu.« Deron Beal prav tako neprestano ponavlja svoje načelo: »Kar je za nekoga odpadek, je za drugega lahko zaklad.« Res je, koliko stvari zavržemo po nepotrebnem; stvari, ki bi številnim še zelo dobro služile.

Rentalic

[Rentalic](#) je neposredni spletni trg (neposredno med dvema osebama), ki omogoča, da stvari, ki jih ne potrebujete ponudite drugim v najem – za plačilo. V najem je mogoče dati praktično karkoli: športne rekvizite, vrtno in hišno orodje, igrače, zunanji žar, računalniško opremo, kose pohištva, fotoaparate, knjige, modne dodatke in še in še stvari.

Koristi imajo tako tisti, ki dajejo v najem in tisti, ki najemajo. Prvi nekaj zaslužijo s stvarmi, ki jih ne potrebujejo, drugi pa poceni pridejo do stvari, ki jih za določen čas potrebujejo. Stvari so bolj izkoriščene, hkrati pa ni potrebno kupovati vedno novih.

NeighborGoods

[NeighborGoods](#) (Sosedske dobrine) je spletno socialno-ekonomsko omrežje za izposojanje in posojanje različnih dobrin. Spletna stran omogoča, da se člani odločajo kdaj, kaj in komu bodo posojali, na drugi strani pa kaj in kdaj bi si radi kakšno stvar izposodili.

Celotni postopek posojanja in izposojanja je brezplačen, samo verifikacija posameznikovega računa (ki ni obvezna) stane 4,99 \$, kar članom prinese določene dodatne ugodnosti. Posamezniki se med seboj lahko dogovorijo za brezplačno izposajo/posajo, za določen depozit (ki se unovči, če pride do poškodbe stvari) ali za določeno najemnino.

»Pred dvema letoma je vsakdo mislil, da smo popolnoma nori,« je povedala 32-letna Micki Krimmel, ustanoviteljica NeighborGoods. Pravi, da njen uspeh temelji na »želji po skupnosti, želji po bolj trajnostnem načinu življenja in nenazadnje, gre za ekonomijo.« ([New York Times](#)).

EcoSharing – Facebook delitev

[EcoSharing](#) ali po slovensko »EkoDelitev« je sodobna oblika delitve različnih stvari med prijatelji. Prijatelji in družinski člani so si od nekdaj posojali in delili različne stvari, z novimi tehnologijami pa to lahko počnemo na novi ravni – v okviru največjega globalnega omrežja Facebook.

EcoSharing je Facebook aplikacija (program razvit posebej za Facebook), ki omogoča delitev stvari s prijatelji, ki jih sami izberemo. Aplikacija omogoča, da stvari, ki jih trenutno ne potrebujete in objavite na spletu, vidijo samo vaši izbrani prijatelji. Z njimi se potem sami dogovorite o načinu izmenjave izbranih stvari.

Prav tako kot pri drugih oblikah delitve, tudi na takšen način prihranimo denar; zmanjšamo količino odpadkov, ker ne potrebujemo toliko novih stvari; damo v uporabo stvari, ki jih trenutno ne potrebujemo in dobimo dostop do številnih uporabnih stvari, ki jih ponujajo drugi.

EcoSharing je torej ekološki in – prijateljski.

Stara roba nova raba – nov odnos do dobrin

Zelo zanimiva oblika, ki jo vsaj deloma lahko uvrstimo med oblike medsebojne delitve, je posredovalnica rabljenih predmetov [Stara roba nova raba](#), ki jo vodi Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev [Kralji ulice](#).

Namen posredovalnice, ki je organizirana kot socialno podjetje, ni samo, da se rabljeni predmeti »dajo ponovno v promet«, temveč tudi zaposlovanje marginaliziranih skupin prebivalstva.

Ljudje, ki imajo stare in še uporabne predmete ([seznam](#)) jih lahko donirajo posredovalnici, kjer jih kdorkoli lahko po nizki ceni kupi. Zaslужek je namenjen za plačilo zaposlenih v posredovalnici – ljudi z družbenega dna, za katere na trgu dela praktično ni prostora. Korist imajo še kupci, ki poceni pridejo do povsem uporabnih predmetov in okolje, saj se vsaj malo zmanjša obseg smetišč.

Recikl Bicikl

Zanimiv je tudi projekt skupine slovenskih študentov [Recikl Bicikl](#), ki zbirajo stara kolesa in jih ponovno naredijo uporabna.

S projektom želijo študentje, predvsem med mladimi, prispevati k ([Vizija projekta](#)):

- zdravemu življenjskemu slogu,
- gibanju mladih,
- trajnostni rabi dobrin,
- izboljšanju kakovosti zraka,
- vključenosti mladih,
- spodbujanju kreativnosti mladih,
- pridobivanju novih znanj in izkušenj.

Tako posredovalnica Stara roba nova raba kot projekt Recikl bicikl spreminjata naš pogled na dobrine. Dobrina ni samo stvar, ki jo kupimo, uporabimo in (čim prej) zavržemo, temveč stvar, ki nas združuje, spodbuja k ustvarjalnosti in nam seveda omogoča preživetje.

Res moramo spremeniti naš odnos do dobrin, saj nam že njihovo ime pove, da gre za nekaj dobrega.

»Knjižnična« izposoja/delitev dobrin

Obstaja dobrina, ki si jo že dolgo delimo in to se nam zdi nekaj popolnoma vsakdanjega – govorimo o knjigi. Knjige so sploh prva dobrina, ki so si jo ljudje javno delili. Prvo [javno knjižnico](#) je leta 1883 postavil škotsko-ameriški industrialec in bogataš [Andrew Carnegie](#) v svojem rojstnem kraju na Škotskem. Na vhodu v skoraj vsako njegovo knjižnico je bila lanterna – luč kot simbol razsvetljenstva. Bo torej ekonomija delitve, ki se dobesedno poraja pred našimi očmi, končno omogočila uveljavitev starih razsvetljenskih idej: znanja, svobode, bratstva, pravičnosti, enakopravnosti?

Tako, kot smo v knjižnicah že dolgo vajeni izposojanja oziroma delitve knjig, je mogoče organizirati tudi druge oblike delitve dobrin. V praksi v številnih skupnostih že lep čas delujejo [izposojevalnice orodja](#) za hišna in vrtna opravila, za športne rekvizite itd.

Tako v kalifornijskem mestu Berkeley že od leta 1979 deluje knjižnična izposojevalnica orodja ([Berkeley's Tool Lending Library](#)). »Knjižnica orodja« je javna storitev, ki deluje v okviru javne knjižnice Berkeley (Berkeley Public Library). Orodje je na voljo brezplačno za vse prebivalce in lastnike nepremičnin v Berkeleyu in mogoče si ga je izposoditi zgolj s pomočjo članske izkaznice, kot smo tega vajeni tudi v običajnih knjižnicah. Na voljo je praktično vse orodje, ki ga ljudje potrebujejo v hiši ali zunaj nje. Na takšen način bi lahko izposojali tudi številne druge dobrine, saj veliko stvari potrebujemo zgolj občasno.

Podjetniška delitev dobrin

Proizvodna podjetja in trgovine bi nekatere proizvode lahko izposojale – za plačilo, a ne previsoko. V bistvu to pomeni večkratno »prodajo« izdelkov, kar v končni fazi lahko pomeni celo boljši zaslužek od enkratne prodaje, hkrati pa je to tudi dobra promocija za podjetja in njihove izdelke. Predvsem izposoja športnih rekvizitov je že zdaj precej razvita (npr. smuči, sank, čolnov), a delitev stvari ima praktično neomejene možnosti. Informacijsko-komunikacijske tehnologije omogočajo enostaven pregled ponudbe, povpraševanja, rezervacij in tudi plačevanja.

V prihodnosti bomo imeli velike oddelke znotraj trgovin ali podjetij, kjer bo možna enostavna izposoja nekaterih dobrin – izdelkov. Tudi tu se odpira več možnosti: »kupci« bodo sami prišli po želeno dobrino in jo »na licu mesta« plačali ali pa jo bodo rezervirali in plačali preko spleta ter jo prejeli z dostavo »do vrat«.

Takšen sistem ne bo pomenil manj, temveč več delovnih mest; namesto proizvodnje več dobrin, bo poudarek na proizvodnji manj, a bolj kvalitetnih dobrin. Z delitvijo dobrin se bodo torej odprla nova delovna mesta: za izposojanje in dostavo izdelkov, za njihovo sprotno popravilo in servis, za svetovanje itd.

Tudi uporabniki sami si bodo preko spletnih omrežij lahko izmenjevali izkušnje, opozarjali na nepravilnosti ali podjetjem dajali pobude za izboljšanje izdelkov in storitev. Z delitvijo dobrin se nam tudi na tem področju odpira polje izjemnih možnosti.

»Finančna« delitev

Vajeni smo, da je podjetništvo namenjeno predvsem pridobivanju dobička in bogatenju posameznikov. A vse več načinov poslovanja je, kjer se dobički tako ali drugače namenjajo za splošno dobro. Dobro življenje ljudi in zdravje okolja nenazadnje koristita vsem, tudi podjetnikom. Celo bančništvo lahko deluje v korist vseh udeležencev – kreditodajalcev in kreditojemalcev.

LendingClub

[Lending Club](#) (slovensko »Klub za posojanje«) je spletna finančna skupnost, ki neposredno povezuje kreditodajalce in kreditojemalce. Lending Club je začel delovati leta 2007; njegovo poslanstvo je ustvariti alternativo obliko klasičnim bankam. Prednosti takšnega načina poslovanja so:

- dostop do denarja v nekaj minutah;
- če si izposojate, se lahko pogajate za kredit in takoj dobite višino obrestne mere;
- če investirate, lahko takoj odprete račun in začnete oblikovati portfelj (kombinacijo vložkov), ki vam omogoča boljši zaslužek kot druge naložbe podobnega tveganja;
- vse se odvija elektronsko (on-line), zato je ves proces hiter, zaupen, zaseben in varen.

Do maja 2011 je bilo preko tega sistema zbranih in posojenih za 268 milijonov \$ kreditov. Investitorjem je bilo izplačano preko 21 milijonov \$ obresti; povprečni donos pa je dosegel 9,64 %.

Obrestne mere za kreditojemalce so različne glede na oceno tveganja. Investitorji (kreditodajalci) lahko posodijo denar določenemu posamezniku ali glede na vrsto kredita oziroma različne stopnje tveganja; za konkreten kredit pa je odgovorna institucija Lending Club. Kreditodajalci lahko kombinirajo več vrst kreditov (portfelj), najmanjši vložek je 25 \$. Lending Club nadzorujejo ameriški finančni nadzorniki, namenjen pa je zgolj ameriškim državljanom. Podoben sistem je [Zopa](#), ki deluje v Veliki Britaniji.

Lending Club je torej spletna finančna platforma, ki povezuje tiste s presežkom denarja s tistimi, ki ga potrebujejo. Prednost takšnega bančništva je, da ni potreben megalomanski bančni aparat, ki bistveno podraži kredite. Dejansko se posoja realni denar, ne pa tako kot pri klasičnih komercialnih bankah, ki s krediti ustvarjajo nov denar.

Lending Club in sorodne finančne oblike predstavljajo alternativo vsemogočnim bankam in predstavljajo samo bistvo bančništva: presežki denarja se namenjajo neposredno posojanju, ne pa špekuliranju ali kreditiranju sumljivih poslov. Kljub temu, da gre za posojanje denarja za obresti, gre v tem primeru za sistem, ki presega klasično bančno poslovanje. Na »obeh straneh« so namreč neposredno drug z drugim soočeni – kot kreditodajalci in kreditojemalci – povsem običajni ljudje, zato morajo delati pošteno in pregledno.

Kiva – krediti, ki spreminjajo življenja

Čeprav so krediti med drugim krivi za današnjo ekonomsko krizo, pa je kreditiranje lahko tudi pot za rešitev iz revščine. A pri tem ne gre za kreditiranje s strani velikih finančnih institucij (Svetovne banke, Mednarodnega denarnega sklada in velikih bank), ki pogosto naredijo več škode kot koristi, temveč za posojanje običajnih ljudi običajnim ljudem.

Ljudje iz bogatejših delov sveta, ki lahko pogrešijo nekaj svojega denarja, z njim lahko veliko pripomorejo k boljšemu življenju posameznikov, družin in skupnosti iz revnejših delov sveta.

[Kiva](#) je organizacija, ki omogoča ljudem, da preko spleta posojajo denar institucijam za mikrofinanciranje, te pa denar posojajo malim podjetnikom in kmetovalcem ter študentom iz revnejših predelov sveta. S kombinacijo mikrofinanciranja in spleta Kiva gradi globalno skupnost ljudi povezanih preko posojanja, katerega glavni namen je boj proti revščini.

Organizacija Kiva deluje iz prepričanja, da:

- so ljudje po svoji naravi velikodušni in radi pomagajo drugim, če le imajo za to pošteno možnost;
- so revni zelo motivirani in zelo uspešni, če imajo priložnost;
- se s povezovanjem ljudi ustvarjajo medčloveški odnosi, ki presegajo finančne transakcije; gradi se globalna skupnost, kjer si ljudje izkazujejo podporo in opogumljajo drug drugega.

Do marca 2011 je bilo preko organizacije Kiva izdanih preko 202 milijona dolarjev kreditov od več kot 902.000 kreditodajalcev, povprečen kredit je znašal 381 \$. Stopnja vračanja je dosegla 98,65 %, kar daleč presega »običajno« vračanje kreditov bankam ([Wikipedia](#)).

Posameznik lahko posodi tudi majhne vsote (a ne manj kot 25 \$), ki se združujejo v primerno velik kredit. Posojanje in vračanje denarja poteka preko varnega spletnega sistema PayPal. Ko se denar vrne, ga kreditodajalec lahko obdrži ali ga ponovno posodi.

Na spletni strani organizacije so zabeležene zgodbe in fotografije ljudi, ki so prejeli ali želijo kredite. Kiva – beseda v svahiliju pomeni *sporazum* in *enotnost* – je dokaz, da je denar moč (energija), ki jo lahko usmerimo v splošno dobro ali pa v destruktivne namene (za špekulacije, vojne, potrošnjo luksuznih dobrin itd.).

Kreditiranje, kot ga omogoča organizacija Kiva, ni klasično bančno kreditiranje. Gre prej za »investiranje v ljudi« v revnih državah, ki si s prejetimi sredstvi lahko zagotovijo lastno blaginjo. Vemo namreč, da je enostranska in enkratna pomoč pogosto povsem neučinkovita in ima le redko dolgoročne učinke. Pri Kivi pa ljudje dobijo sredstva za aktivnosti (kmetovanje, malo podjetništvo, študij), ki jim omogočijo boljše življenje. Temu sistemu bi lahko rekli tudi dobrodelno kreditiranje.

NIKA - dati in zmagati

Deliti pa je mogoče tudi dobiček. Prav vsako podjetje uporablja skupne dobrine kot so ceste, javno zdravstvo in šolstvo (zaposleni velik del izobrazbe večinoma pridobijo v javnem šolstvu), zato je tudi delitev presežne vrednosti – dobička logična posledica tega razumevanja.

Ko je Američan Jeff Church pred nekaj leti odpotoval z ženo in s štirimi otroki v Afriko, niso samo odpotovali na veliko potovanje, temveč se jim je tudi povsem spremenilo življenje. »Obiskali smo Etiopijo in Kenijo, dejansko pa sva vzela otroke s seboj, da vidijo, kaj je to revščina,« je povedal Jeff Church, podjetnik iz San Diega. Z ženo sta želela storiti kaj več, kot samo darovati dobrodelnim organizacijam.

Takrat petnajstletna hčerka Nina je povedala, da je bilo potovanje zanjo razodetje iz številnih vidikov, še posebej, kako vidi bogate in revne. »Med potovanjem sem spoznala razliko med relativno revščino – kjer otrok mogoče občuti revščino, ker nima iPhona – in resnično revščino, kjer dobesedno nima nič.«

Ko so člani družine Church obiskali vas Bogoni, so doživeli pravo razsvetljenje: »Videla sem vse te ljudi – približno 300 – in dobila sem ta občutek človečnosti, da si vsi prizadevamo za isto stvar,« je povedala Nina. »Bil je vseobsegajoč občutek bratstva in spoznala sem, da četudi so ti ljudje povsem drugačni od mene, se na nek način z njimi čutim bolj povezane, kot z ljudmi doma.«

»Spoznala sem, da poznam samo relativno revščino in ko sem srečala ljudi, ki živijo v absolutni revščini, sem odkrila, da zato niso nič manj srečni.« A kljub temu spoznanju se je družina čutila obvezano, da naredi, kar je v njeni moči, da popravi kvaliteto življenja v nerazvitih državah, kot je Kenija. »Spominjam se, da mi je Nina postavljala vprašanja kot, zakaj nimajo čiste vode?« je povedal g. Church. »Spoznal sem, da želim s pomočjo dobička zagotavljati trajne donacije.«

Začeli so s [projektom NIKA](#), ekološko ustekleničeno vodo, kjer se 100 % dobička namenja zagotavljanju neoporečne vode in sanitarne ureditve ter drugih projektov za izkoreninjanje revščine v nerazvitih državah.

Beseda nika v zulujščini pomeni dati in doslej je blagovna znamka Nika »storila« prav to – donirala 350.000 \$. »Čisto vodo smo zagotovili 3.000 ljudem, strošek zagotovitve stalne oskrbe za enega človeka znaša 20 \$,« pravi g. Church. Višji, kot bodo dobički, več ljudem bodo lahko pomagali, milijon dolarjev dobička pomeni rešiti 50.000 ljudi. Več dobička lahko torej pomeni tudi več dobrega.

Hkrati z denarjem od projekta NIKA pomagajo tudi skupnostim. V vasi Bogani, ki je družino navdihnila, so zgradili šolo s streho, ki omogoča zbiranje in shranjevanje deževnice, pomagali so pri projektih mikrofinanciranja in zdravstvenega varstva. »Ne morete rešiti revščine, razen če se je ne lotite celostno,« pravi g. Church.

Beseda *nika* v zulujščini pomeni *dati*, Nika kot osebno ime pa izhaja iz starogrškega imena Nike, boginje zmage. Dati torej pomeni zmagati. Pri tem pa ne zmagajo samo posamezniki, temveč vsi – tisti, ki dajejo in tisti, ki prejema.

Kupovati in hkrati pomagati

Je mogoče z vsakdanjim nakupovanjem pomagati različnim neprofitnim organizacijam (društvom, šolam, vrtcem, verskim organizacijam, športnim klubom itd.), ki so nam pri srcu oziroma smo vanje vključeni? Neprofitna organizacija [Great Lakes Scrip Center](#) (GLSC), ki že od leta 1994 deluje v ZDA, na svojevrsten način povezuje kupce, podjetja in neprofitne organizacije.

Organizacija GLSC izdaja posebne darilne kartice (gift cards); vsaka kartica se glasi na določeno podjetje (trgovsko ali storitveno, ki se vključuje v ta sistem) in na določeno vsoto. Prej omenjene neprofitne organizacije naročijo določeno število teh darilnih kartic in jih »prodajo« svojim članom, podpornikom ali simpatizerjem (v nadaljevanju člani), ki s temi karticami opravljajo nakupe v podjetjih, na katere se kartice glasijo.

Vendar neprofitne organizacije za darilne kartice ne plačajo polne cene, pač pa jim podjetja odobrijo različno visoke popuste – rabate (večinoma v območju od 2 do 15 %). Torej: podjetja preko organizacije GLSC neprofitnim organizacijam prodajo darilne kartice z določenim popustom, te pa svojim članom po polni ceni, na katero se glasi kartica (nekaj malega gre še organizaciji GLSC za njeno delovanje). Člani s temi karticami plačujejo izdelke in storitve v podjetjih, na katere se kartice glasijo.

Koristi pri tej alternativni obliki plačevanja imajo vsi:

- podjetja se promovirajo kot dobrodelna, hkrati pa si pridobijo zveste in stalne kupce (v ta sistem je vključenih več kot 500 znanih ameriških in mednarodnih podjetij kot so American Airlines, Amazon, Nike, Disney); popusti oziroma rabati pa so tako in tako del normalnega poslovanja podjetij;
- neprofitne organizacije (v ta sistem jih je vključenih približno 14.000) pridobijo finančna sredstva za svoje delovanje (v dobrih 15-ih letih delovanja je bilo tako zbranih približno 300 milijonov dolarjev za delovanje teh organizacij, celoten promet preko darilnih kartic pa je znašal 6 približno milijard dolarjev);
- člani teh neprofitnih organizacij z običajnimi nakupi, ki bi jih tako ali tako opravili, prispevajo k boljšemu delovanju svojih organizacij (npr. šol, ki jih obiskujejo njihovi otroci; cerkva, ki jih sami obiskujejo; društev, v katerih delujejo itd.).

Gre torej za zanimivo obliko plačevanja, od katere imata korist tako profitni kot neprofitni družbeni sektor. Lahko bi celo rekli, da se del dobičkov podjetij na poseben način vrača v družbeno skupnost kot celoto, saj so nenazadnje tudi podjetja del te družbene celote.

IV. UNIVERZALNI DOSTOP IN UNIVERZALNA DELITEV

Kljub velikim možnostim, ki jih ponuja ekonomija delitve, pa obstaja nevarnost, da tudi ta ekonomska oblika postane ekskluzivna in dostopna samo določenim družbenim skupnostim (omrežjem) razvitejšega dela sveta.

Leta 2000 je izšla knjiga, katere naslov je prav tak, kot že omenjena knjiga Colina Cherrya, *The Age of Access* (Doba dostopa), vendar z drugačnim podnaslovom: *Nova kultura hiperkapitalizma, kjer je vse življenje plačljiva izkušnja* ([The New Culture of Hypercapitalism, Where all of Life is a Paid-For Experience](#)), ameriškega aktivista [Jeremya Rifkina](#).

Rifkin svari pred nevarnostjo, da bodo velike korporacije povsem obvladale nove oblike dostopa do dobrin. Ključne dobrine, izobrazba, zdravstveno varstvo in celo življenjske izkušnje lahko postanejo izključno plačljive storitve – do njih bodo ljudje bodisi imel dostop ali pa bodo ekonomsko povsem izključeni iz družbe. Finančna zmožnost tako lahko ponovno postane ključno merilo posameznikove zmožnosti dostopa do dobrin in informacij.

Zmožnost svobodnejšega dostopa do dobrin, ki ga omogočajo nove informacijsko-komunikacijske tehnologije moramo maksimalno izkoristiti. Kar pa ni samoumevno, kajti kot je vedel že Colin Cherry, »tehnologija sama, v svojem bistvu nima nikakršne moči, moč leži v rokah tistih, ki jo imajo v posesti in jo uporabljajo.«

V tem smislu si je potrebno prizadevati za razvoj in ohranitev odprtosti novih socialnih in ekonomskih omrežij, ki jih podpirajo nove tehnologije. V primeru ključnih človekovih dobrin (voda, hrana, osnovne zdravstvene in izobraževalne storitve, energija itd.), pa bi morali izgraditi globalno omrežje teh dobrin, s čimer bi imel do njih dostop sleherni prebivalec planeta. Tehnologije za to so že zdaj dovolj napredne, problem je v nas samih in v naši volji, da to zares storimo.

Univerzalna delitev znanja, umetnosti in kulture

Ko gre za delitev tako imenovanih nematerialnih dobrin, kot so človekovo znanje in umetniški dosežki (v obliki knjig, člankov, fotografij itd.), smo že naredili velik korak naprej. Spletne strani kot so Wikipedia, Wikimedia Commons, Project Gutenberg in Creative Commons nam že zdaj omogočajo univerzalno dostopnost do številnih »dobrin človeškega uma«.

[Wikipedija](#) je najbolj znana in prosto dostopna spletna enciklopedija na svetu, ki jo »gradijo« uporabniki sami. Na mesec jo obišče približno 400 milijonov uporabnikov. Wikipedija obsega 17 milijonov člankov v 276 svetovnih jezikih (januar 2011).

[Wikimedia Commons](#) (ang. beseda *commons* pomeni nekaj, kar je skupno, kar pripada vsem) je eden od primerov, kako je mogoče deliti človeške stvaritve. Na spletni strani Wikimedia Commons lahko vsakdo dodaja ali uporablja fotografske ter zvočne in video posnetke – potrebna je zgolj navedba avtorja. Sorodna stran je [Wikiversity](#), spletna stran, ki omogoča prost dostop do izobraževalnih virov, projektov in raziskav.

[Project Gutenberg](#) je spletna storitev, kjer je v različnih formatih (pdf, html, kindle itd.) prosto dostopno preko 33.000 knjižnih naslovov. Projekt je že leta 1971 začel Američan [Michael Hart](#), ki je želel, da bi bilo čim več knjig prosto dostopnih vsem ljudem; večina jih je zaradi prenehanja avtorskih pravic starejšega datuma. V zadnjem času so na takšen način dostopni tudi [CD-ji in DVD-ji](#).

Delitev knjig ([Sharing Books](#)) je spletni projekt, ki ga je postavil Pierre Lapointe. Na spletni strani so objavljene otroške knjige različnih avtorjev, ki svoje knjige prepustijo projektu »delitve knjig«. Knjige so (v pdf formatu) prosto dostopne komurkoli; potrebna je samo registracija. A ne gre samo za delitev knjig, Pierre Lapointe je ustvaril unikaten poslovni model, kjer se ves dohodek deli po ključu: tretjino za pismenost otrok v nerazvitem svetu, tretjino za avtorje knjig in tretjino za podjetje. Projekt se financira z donacijami, sponzorskimi sredstvi, korektnimi oglasi, prodajo knjig v tiskani obliki itd.

[Creative Commons](#) je globalno gibanje, ki s pomočjo posebnih licenc ureja svoboden in bolj odprt dostop do različnih avtorskih del, predvsem v okviru novih elektronskih tehnologij.

Našteli in opisali smo le nekaj primerov, kako je mogoče deliti skupne (nematerialne) dobrine človeštva; tisoče in tisoče ljudi po svetu prostovoljno in brez plačila prispeva svoje znanje, ki je tako dostopno vsem drugim. Poleg lahko prištevamo še [odprtokodne programe](#), ki jih prav tako sami ustvarjajo številni prostovoljci iz vsega sveta, uporablja pa jih lahko vsakdo.

Globalno omrežje ključnih dobrin

So lahko univerzalno dostopne tudi druge dobrine, predvsem tiste, ki so ključnega pomena za preživetje človeštva (hrana, voda, zdravila, energetski viri itd.)? Čeprav gre za drugačne dobrine, kot so knjige, fotografije in članki, pa moramo vendarle najti način, kako bodo te dobrine postale dostopne vsem. Dostop vseh ljudi do ključnih dobrin mora postati najpomembnejša prioriteta bodoče ekonomije, ne glede na to, kako jo bomo poimenovali.

Tako, kot je mogoče deliti številne dobrine v okviru različnih omrežij oziroma skupnosti, lahko razmislimo globalnem omrežju, ki bi zagotavljal pravičnejšo porazdelitev najpomembnejših dobrin. Današnja porazdelitev globalnih dobrin je tako nepravična, da imamo območja, kjer primanjkuje celo najosnovnejše dobrin, drugod pa so prisotni izjemni presežki, ki večinoma končajo v smeteh.

Informacijsko-komunikacijske tehnologije nam tudi na globalni ravni omogočajo enostavno in pregledno delitev dobrin. V takšno obliko delitve bi morale biti vključene predvsem države, do neke mere pa tudi manjše skupnosti, nevladne organizacije ter podjetja.

V okviru OZN bi lahko ustanovili novo agencijo, katere osnovna naloga bo vodenje »skupnega sklada dobrin«, v katerega bo sleherna država prispevala tiste ključne dobrine, ki bodo presegale njene potrebe ter si iz sklada pridobila tiste dobrine, ki jih bo nujno potrebovala.

Naloga sklada pa ne bo fizično zbiranje dobrin, temveč – tako, kot že pri prej omenjenih oblikah ekonomije delitve – organiziranje omrežja, znotraj katerega se bodo dobrine izmenjevale oziroma delile. Tako bodo države agenciji sporočale presežek svojih dobrin (npr. vode, hrane), kar bo agencija uvrstila na stran »ponudbe«, po drugi strani pa sporočale svoje potrebe po dobrinah oziroma »povpraševanje« po njih. Agencija bo države povezala med seboj ali pa bodo to storile same in si te dobrine tudi neposredno izmenjale.

Da bi zagotovili pravičnost delitve, bi agencija lahko uvedla posebno obračunsko valuto (kot zapis vrednosti) in poseben virtualni račun, kjer bi za vsako državo vodili vrednost prejetih in poslanih dobrin. Vrednost posamezne dobrine bi bila dogovorjena v okviru sporazuma med državami.

S tem bi imeli stalen pregled, koliko kakšna država – v okviru globalne delitve – prejme dobrin in koliko jih nameni drugim. V interesu držav bi bila čim bolj uravnotežena dolgoročna »menjava« dobrin, čeprav bi bil v ospredju princip solidarnosti, saj nekatere države občasno potrebujejo več, kot pa nudijo (npr. zaradi naravnih katastrof, slabega pridelka ali drugih vzrokov).

Prednosti globalnega omrežja ključnih dobrin

Prednosti uvedbe globalnega sklada bodo nedvomno velike, saj bo sama uvedba sklada vplivala na drugačno ravnanje ljudi in na drugačne odnose med državami in znotraj njih. Na splošno bodo prednosti naslednje:

- Hitro bosta odpravljena kronična revščina in lakota, zmanjšala se bo obolevnost za ozdravljivimi boleznimi (npr. malarijo).
- Sklad bo lahko hitro reagiral na nujne potrebe ob naravnih katastrofah in drugih nevšečnostih (s tem se bodo ukvarjali posebni intervencijski skladi, o katerem bomo več spregovorili kasneje), zato ne bo potrebno za pomoč vsakič posebej zaprositi mednarodne skupnosti. S tem bo uveden nekakšen sistem trajne solidarnosti.

- Države in njeni prebivalci se bodo počutili varnejše, saj njihova eksistenca ne bo neprestano ogrožena.
- Sklad bo pozitivno vplival na zaupanje med različnimi družbenimi skupinami in narodi.
- Uvedba globalnega sklada bo spodbudila medsebojno delitev tudi na »nižjih nivojih«: v regijah, državah, lokalnih skupnostih, različnih organizacijah in skupinah ter med posamezniki.
- Ker bo obračunska denarna enota vezana na vrednost dobrin, njihova vrednost ne bo neprestano nihala, kar se danes na svetovnih trgih ves čas dogaja in povzroča negotovost ter nezmožnost kakršnegakoli dolgoročnega ekonomskega načrtovanja.
- Sklad bo stabiliziral cene ključnih dobrin na svetovnih trgih, saj presežki teh dobrin — ti se bodo usmerili v sklad — ne bodo več zmanjševali cen, primanjkljaji pa jih ne bodo povečevali.
- Delovanje sklada bo bistveno zmanjšalo možnost špekulativnega in koruptivnega ravnanja, ki je danes v svetu izjemno razširjeno.
- Države bodo lahko z vezavo svojih valut na svetovno obračunsko valuto stabilizirale svoje valute, hkrati pa se bodo umirila škodljiva nihanja med različnimi svetovnimi valutami.

Intervencijski skladi

Čeprav bo glavna naloga agencije koordinacija pretoka ključnih dobrin, pa se bodo po različnih regijah oblikovali posebni intervencijski skladi (skladišča ali sistem skladišč), kjer se bodo hranile najnujnejše dobrine, ki bodo v primeru naravnih nesreč ali drugih nevšečnosti ljudem na voljo v najkrajšem možnem času. V skladiščih se bo hranila hrana, pitna voda, zdravila, začasna bivališča, oblačila, osnovna šolska oprema in druge nujno potrebne življenjske potrebščine — seveda bo potrebno sproti, z obnavljanjem zalog, poskrbeti, da se določene dobrine ne bodo pokvarile (npr. hrana in zdravila).

Ta skladišča bodo pokrivala določene regije (npr. južno in severno Afriko, Evropo, jugovzhodno Azijo itd.). Delovanje teh regionalnih skladišč bo vodila agencija s sodelovanjem držav, ki jih bo delovanje posameznega sklada (skladišča) neposredno zadevalo.

Za zaloge v teh skladiščih bo skrbela mednarodna skupnost, vsaka država bo prispevala določene dobrine, ki jih ima na voljo ali pa finančna sredstva. Za vrsto in količino dobrin ali finančnih sredstev bo skrbela agencija, po potrebi tudi z nakupi na lokalnih trgih.

V primeru naravne nesreče (suša, potres, poplave itd.) se bo morala agencija odločati hitro, avtonomno in po svoji strokovni presoji ter šele kasneje zagovarjati svoja dejanja državam regije, v katerih bo intervencijski sklad deloval. Če bo prišlo do katastrofe širših razsežnosti, se bodo lahko kombinirale dobrine iz več intervencijskih skladov po svetu.

Tudi nevladna organizacija [Share The World Resource](#) (Medsebojna delitev svetovnih virov/dobrin; STWR), ki ima status posvetovalnega telesa pri Ekonomskem in socialnem svetu OZN, je predlagala oblikovanje globalnih rezerv hrane.

»Potrebujemo novo, smelo vizijo za prehransko in kmetijsko politiko,« pravi Robin Willoughby, politični strateg pri STWR. »Prehranske rezerve je potrebno uporabiti kot del resnično večstranskega sodelovanja med državami, ne pa zgolj kot podporo zdajšnji izvozni trgovinski ureditvi, ki daje prednost državam, kot so ZDA in države EU.«

Tako bi ne samo zagotovili, da ljudje ob naravnih katastrofah ne bi bili popolnoma odvisni od trenutne dobrodelnosti mednarodne skupnosti, ki je sicer pogosto velikodušna (sploh, če gre za hujše katastrofe), temveč bi bile hrana in druge nujne dobrine vedno in takoj na voljo.

Od lastnine k dostopu, od menjave k delitvi, od individualne k sodelovalni potrošnji

Kaj je torej bistvo globoke ekonomske preobrazbe – »druge industrijske revolucije«, ki so jo sprožili procesi povezani z uvedbo novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij? Nič več ne bo nujno, da bomo imeli v lasti vse, kar bomo potrebovali, bolj pomemben bo dostop do teh dobrin; osnovni ekonomski procesi ne bodo več temeljili pretežno na menjavi (nakup/prodaja), temveč na medsebojni delitvi dobrin; mnoge dobrine se bodo uporabljale skupinsko in ne več samo individualno.

Posledično se bo zmanjšal pritisk na naravne vire, dobrine bodo bolje izkoriščene, manj bo odpadkov; bistveno se bo zmanjšala revščina, družbene skupnosti bodo bolj povezane in zato bo manj konfliktov. Poglejmo si te prednosti ekonomije delitve nekoliko podrobneje.

Boljši dostop do dobrin. Z medsebojno delitvijo bo več ljudi imelo dostop do dobrin. Še posebej je to pomembno, ko gre za dobrine, ki so ključnega pomena za zadovoljevanje človekovih osnovnih potreb. Do teh dobrin bi morali imeti dostop prav vsi Zemljani.

Manjši pritisk na naravne vire in na okolje. Če več ljudi uporablja isto dobrino oziroma si jo deli, se lahko bistveno zmanjša tako izkoriščanje naravnih virov kot obremenitev okolja z odpadki in izpusti v ozračje. Samo v sistemu delitve avtomobilov, lahko en avtomobil nadomesti 14 do 18 individualnih vozil. Kar pomeni izjemne prihranke naravnih virov in manjšo obremenitev okolja.

Manj skrbi in stroškov z nakupovanjem, hranjenjem in varovanjem dobrin. Lastnina nekaterih dobrin je povezana z visokimi stroški ne samo nakupa, temveč tudi njihovega varovanja in hranjenja.

Boljša izraba dobrin. Pogosto dobrine, ki jih imamo, ne izrabimo v polni meri. Nekatere uporabljamo izjemno redko in marsikatera še uporabna dobrina pristane v smeteh, bodisi ker ni več moderna bodisi, ker imamo vsega preveč. Z delitvijo oziroma souporabo dobrin se izraba dobrin bistveno poveča.

Potreba po kvalitetnejših dobrinah. S pogostejšo uporabo se poveča tudi potreba po kvalitetnejših dobrinah. Z izogibanjem nekvalitetnim izdelkom so proizvajalci takšnih dobrin neposredno »kaznovani«.

Večja preglednost in odgovornost. Podjetja in druge organizacije, ki bodo delovala po principu delitve, bodo morale za svoje omrežje uporabnikov skrbeti. V običajni trgovini se odnos večinoma konča s sklenjenim nakupom, pri delitvi pa gre za proces, kjer ne poteka samo komunikacija kupec-prodajalec, temveč tudi med uporabniki samimi. Goljufija ali nekvalitetno delo se znotraj omrežja hitro razvesta in organizacijo, ki deluje na tak način, člani hitro zapustijo.

Trdnejše in bolj povezane družbene skupnosti. Delitev dobrin je možna samo v okviru skupnosti oziroma omrežja; bolje ko smo povezani z drugimi, več in boljše so naše medsebojne vezi in trdnejše so naše skupnosti.

V. POČASNEJE IN PREPROSTEJE

Poleg delitve lahko spregovorimo še od dveh principih, ki pomembno dopolnjujeta ekonomijo delitve. Sodobno potrošniško usmerjeno življenje nas dobesedno sili, da živimo v hitrem in stresnem tempu življenja, hkrati pa je naše življenje neskončno zapleteno.

Skupaj z drugačnimi vzorci potrošnje in ekonomskimi vzorci nasploh sovпада tudi počasnejši in preprostejši način življenja. Vendar ne gre za vračanje v preteklost, temveč za sodoben pristop k velikim modrostim preteklosti.

Hvalnica počasnosti

»Drevesa, ki rastejo počasi, rodijo najboljše sadeže.«
[Molière](#).

Pogosto kot posamezniki ne vidimo prav veliko možnosti, da bi dejansko prispevali k resničnim spremembam, kar pa ne pomeni, da teh možnosti ni. Vsaj ena je skrajno preprosta – živeti počasneje. V filozofiji »počasnega življenja« se skrivajo velike spremembe, ki so povezane z našim odnosom do stvari, do drugih ljudi in do okolja. Vemo, da se »počasi daleč pride«. In res se.

Več in hitreje

Sodobni način življenja je neločljivo povezan s hitrostjo. Če želimo izpolniti zahteve sodobnega časa, ki jih narekuje predvsem potrošniški ekonomski sistem, moramo imeti vedno več. A danes ne gre zgolj za imeti več materialnih, temveč tudi za več »nematerialnih« stvari, kot so zabava, doživetja, izgled, ugled, slava itd.

Ker si, zaradi agresivnega delovanja potrošniškega sistema in splošnih družbenih »vrednot«, želimo vse več stvari, posledično potrebujemo več časa, bodisi za delo (ki nam omogoča večji zaslužek in s tem več možnosti za nakup stvari) bodisi za »uživanje v stvareh«. A čas je vendarle samo omejena kategorija, »pridobimo« ga lahko samo z večjo hitrostjo – na vseh življenjskih področjih.

Tako se ujamemo v začaran krog želeči več – imeti več – živeti hitreje. In vse to povzroča stiske, frustracije, stres, občutek izgorelosti, bolezni; poslabšajo se naši medosebni odnosi – in tudi proti vsemu temu nam potrošniški sistem ponuja veliko izdelkov in storitev (zdravila, instant terapije, wellness centre itd.). Poleg tega pa zaradi naših pretiranih želja in hitrega načina življenja trpi tudi okolje, ki ga preobremenjujemo z odpadki in z izpusti v ozračje.

Osnovni značilnosti današnjega potrošniško orientiranega družbenega sistema sta torej: (imeti) **več** in (živeti) **hitreje**. Eno gre z drugim, želeči več pomeni živeti hitreje. In res je hitrost danes vgrajena v vse pore naših življenj: v način in vrsto prehranjevanja, gibanja, komunikacije; v način našega medsebojnega komuniciranja, dela, izobraževanja in vzgoje itd. Sodobna potrošniška družba dobesedno goji »kult hitrosti«.

A vendarle ta kult zdaj počasi izgublja svoje »vernike«; hitrost za mnoge ni več prva življenjska zapoved. Alternativa hitremu načinu življenja prinaša globoke spremembe tako za posameznike, družbo kot tudi za okolje.

Gibanje za počasnejši način življenja

Leta 1986 je ameriška korporacija McDonald's v neposredni bližini znamenitih Španskih stopnic postavila restavracijo s hitro prehrano. Za mnoge Rimljane je bilo to preveč; »barbari so vdrli znotraj mestnih vrat«. Karizmatični Carlo Petrini se je temu na svojstven način uprl in sprožil gibanje za počasnejšo prehrano (Slow Food). Kasneje se je gibanje razširilo na številna druga družbena področja: počasna potovanja ([Slow Travel](#)), počasna mesta ([Slow Cities](#)), počasno branje ([Slow Books](#)), počasno življenje ([Slow Living](#)) itd.

Gibanje, razen na nekaterih področjih, pravzaprav nima formalne strukture, temveč gre prej za širok spekter formalnih in neformalnih skupin, organizacij, skupnosti in njihovih aktivnosti, katerih skupni imenovalec je življenje v počasnejšem tempu in kvalitetnejše življenje nasploh. K izjemnemu razmahu gibanja oziroma filozofije počasnejšega življenja je veliko pripomogel kanadski novinar in pisec [Carl Honoré](#), ki je leta 2005 je napisal knjigo *Hvalnica počasnosti, kako je svetovno gibanje izzvalo kult hitrosti* ([In Praise of Slowness: How A Worldwide Movement Is Challenging the Cult of Speed](#)), ki je postala svetovna uspešnica in je danes prevedena v 30 jezikov.

»To je kulturna revolucija proti ideji, da je hitreje vedno bolje. Filozofija počasnosti ne pomeni, da bi vse delali po polžje. Gre za iskanje prave hitrosti pri sleherni dejavnosti. Rajši uživajmo v urah in minutah, kot pa da jih zgolj štejemo ali vrednotimo. Naredimo vse karseda dobro, namesto kolikor hitro je mogoče. Gre za kvaliteto pred kvantiteto – pa naj gre za delo, prehrano ali starševstvo,« pravi Carl Honoré na svoji spletni strani.

Počasneje jesti, potovati ...

Poglejmo si na primer gibanje Slow Food, iz katerega se je nova filozofija tudi razvila. Čeprav mnogi Slow Food povezujejo z dragimi restavracijami za elito, pa to še zdaleč ne drži. Slow Food predvsem pomeni pridelati ali kupiti lokalna ekološka živila, jih pripraviti in pojesti skupaj z družino ali s prijatelji. Ni naključje, pravi Carl Honoré, da angleška beseda *companion* – družabnik, izhaja iz latinskih besed *com panis*, kar pomeni *s kruhom*. Prehrana je bila vedno del kulture, ne pa konzumiranja hrane na način *pogoltniti-požlampati-in-oditi* (*gobble-gulp-and-go*), v kar nas spodbujajo sodobne verige s hitro prehrano in hiter življenjski slog.

»Usoda narodov je odvisna od načina, kako se prehranjujejo,« je pred skoraj dvema stoletjema izjavil znameniti francoski gastronom Anthelme Brillant-Savarin. Kar lahko danes razumemo tudi tako, da je način naše prehrane še kako povezan z ekonomijo (lokalna pridelava hrane spodbuja lokalno ekonomijo), z okoljem (manj transporta pomeni manj izpustov v ozračje) in z našim zdravjem (če je hrana pridelana bližje, zahteva manj kemičnih dodatkov za dolgotrajne Transporte). Vse to pa je še kako pomembno za kvaliteto bivanja celotnih narodov.

Podobno počasna potovanja (Slow Travel) pomenijo temeljitejše spoznavanje krajev in ljudi, pa tudi samo potovanje je lahko zanimivo, ne samo cilj, ki ga želimo doseči (npr. potovati z vlakom in ne z letalom; s kolesom in ne z avtom itd.). Če zraven dodamo še storitve po načelu delitve prostora, kot so [Airbnb](#), [beWelcome](#) in [CouchSurfing](#), dobimo povsem nov pogled na turizem in potovanja.

Gibanje za počasnejše življenje ne predstavlja grožnje ekonomiji, kot mislijo mnogi, ampak ji prej ponuja »rešilni jopič«. Namesto vse hitrejše proizvodnje, večjih delovnih obremenitev in vedno večje potrošnje, ne glede na posledice za ljudi in okolje, je alternativa večja kvaliteta izdelkov, več prostega časa in novi ekonomski pristopi. Tako so v Franciji že pred časom prešli na 35 urni delovni teden in omogočili ljudem več časa za družino, prijatelje, vrtnarjenje, sprehode itd. Veliko mest – predvsem evropskih – se je zavezalo k počasnejšemu ritmu (Slow Cities), kar pomeni ureditev več zelenih površin in sprehajalnih poti; vrnitev lokalnih kmetovalcev in trgovin ter restavracij, ki ponujajo njihove proizvode; spodbujanje obrti itd.

Carl Honoré pravi, da je »v vojni s kultom hitrosti prva bojna linija v naši glavi.« Bistveno je, »da spremenimo način našega mišljenja«: kako bomo pristopili do hrane, do življenja v mestih, do lastnega telesa, medicine, spolnih odnosov, do dela, počitka in vzgoje otrok (s temi področji se avtor podrobneje ukvarja v svoji knjigi).

Ravnovesje in pravi ritem

A Carl Honoré hkrati ne trdi, da hitrost ni dobra, temveč pravi, da ima tudi »hitrost svoje mesto v sodobnem svetu. Pogosto se morate premikati hitro, še posebej na delo. Problem je, ker je hitrost postala način življenja. Vse delamo v naglici. Ujeti smo v hitenje in to je nezdravo.« Tudi Carlo Petrini ne pravi, da moramo prav vse početi počasi: »Če si vedno počasen, potem si neumen – in to sploh ni tisto, k čemur težimo. Biti počasen pomeni nadzorovati ritme svojega življenja. Ti odločaš, kako hitro boš živel, v slehernem položaju.« Gibanje za počasnejše življenje si torej prizadeva za to, da bi ljudje obvladovali svoje življenje; tako z vidika časa kot tudi odnosa do stvari, ki nas obkrožajo.

»Bodi hiter, kadar je to smiselno, bodi počasen, kadar te kliče k počasnosti. Poskušaj živeti na način, ki mu glasbeniki pravijo »tempo giusto« – prava hitrost,« pravi Carl Honoré, ki poudarja, da gibanje za počasnejše življenje sestavljajo povsem običajni ljudje. »Gibanje sestavljajo ljudje, kot sem jaz in ste vi, ljudje, ki želijo živeti bolje v hitrem tempu modernega sveta. Zato lahko filozofijo počasnosti izrazimo z eno samo besedo: ravnovesje.« Bistvenega pomena je torej najti ravnovesje: med hitrostjo in počasnostjo, med delom in počitkom; med bogastvom in revščino; med potrebami človeštva in zmoglostmi planetarnega okolja; med »levimi« in »desnimi« itd.

Srednja pot

»Kar svet potrebuje in kar gibanje za počasnejše življenje ponuja, je srednja pot, recept za poroko med »la dolce vita« in dinamiko informacijske dobe. Skrivnost je ravnovesje: namesto, da bi vse delali hitro, delajmo s pravo hitrostjo. Včasih hitro. Včasih počasi. Včasih nekje vmes.«

O srednji poti oziroma iskanju ravnovesja med nasprotji nas je že pred dve- ma in pol tisočletjema učil Buda; z gibanjem oziroma filozofijo počasnejšega življenja njegov nauk, na nov način, spet vstopa v prvi plan. V zadnjih desetletjih smo izkusili skrajno hitrost in materialno zasičenost sodobnega potrošniškega življenja. Od tega smo dodobra izčrpani in utrujeni, prav tako tudi naše okolje.

Zdaj moramo kot civilizacija **ujeti pravo ravnovesje in ritem življenja**: imeti dovolj dobrin (ne preveč in ne premalo), živeti v pravem življenjskem tempu in v ravnovesju z okoljem ter drugimi živimi bitji. Kot posamezniki to lahko storimo takoj. Posameznik spremeni sebe in svojo bližnjo okolico, veliko ljudi spremeni svet.

Prostovoljna preprostost

»Preprostost je dokončna sofisticiranost.«

Leonardo da Vinci

»Preprostost je končni dosežek, najvišja nagrada umetnosti.«

Frederic Chopin

Poleg principa počasnosti moramo razmisliti še o enem principu, o »prostovoljni preprostosti« (voluntary simplicity). Tudi tokrat ne gre za vračanje v preteklost, temveč za korak v prihodnost, ki išče navdih v preteklosti. Principa počasnosti in preprostosti sta več kot aktualna za našo zapleteno, hitro, stresno, raztreseno in materialno usmerjeno civilizacijo.

V tako imenovani zahodni svet (pojem zahodni svet danes ni več zgolj geografski pojem, temveč zajema sleherni del sveta, ki živi na »zahodni način«) je idejo prostovoljne preprostosti (ponovno) »prinesel« ameriški socialni filozof Richard Gregg (1885 – 1974). Gregg je v dvajsetih letih prejšnjega stoletja odpotoval v Indijo in se seznanil z Mahatmo Gandijem ter njegovo satyagraho – nenasilnim bojem.

Na podlagi svojih izkušenj je idejo nenasilnega boja »prenesel« v ZDA in med drugimi navdihnil znamenitega borca za človekove pravice Martina Luthra Kinga. Leta 1936 je v indijski reviji Visva-Bharati Quarterly objavil daljši prispevek z naslovom [The Value of Voluntary Simplicity](#) (Vrednost prostovoljne preprostosti) in s tem v vse bolj materialistični zahodni svet zasadil še eno seme, idejo prostovoljne preprostosti. Svoj prispevek je začel z besedami:

»Prostovoljno preprostost življenja so zagovarjali in prakticirali ustanovitelji večine velikih religij – Jezus, Buda, Lao Ce, Mojzes in Mohamed – prav tako svetniki in veliki možje, kot so sveti Frančišek, John Woolman, hindujski rišiji, hebrejski preroki, muslimanski sufiji; mnogi umetniki in znanstveniki ter veliki sodobni voditelji, kot sta Lenin in Gandi.«

Prostovoljno preprostost kaj radi zamenjamo za odpovedovanje ali za revščino. Zdi se nam, da v sodobnem svetu ne moremo živeti preprosto. Naj se odpovemo računalnikom, mobilnim telefonom, iPadom, televiziji, avtomobilom, medicinskim pripomočkom in drugim pridobitvam sodobne civilizacije? Moramo res, če želimo živeti preprosto, biti podobni asketom in menihom (drugo je seveda, če nas v preprostost prisilijo zunanje okoliščine)?

Ne gre za to, pravi Richard Gregg, »preprostost je relativna stvar, odvisna je od podnebja, navad, kulture in posameznikovega karakterja.« Za prebivalca New Yorka je preprostost nekaj drugega kot za afriškega podeželana, za nepalskega budista nekaj drugega kot za londonskega bankirja itn. Zato moramo govoriti o preprostosti kot principu – osnovnem načelu našega delovanja. Princip je po svoji naravi univerzalen, zatoorej velja za vse, ne glede na okoliščine in čas, v katerem živimo. Richard Gregg je takole opisal bistvo principa preprostosti:

»Prostovoljna preprostost vključuje tako notranje kot zunanje pogoje. Pomeni enovitost namena, ki vsebuje iskrenost in poštenost, prav tako izogibanje zunanji zmešnjavi številnih stvari, ki si jih lastimo, nepomembnih za glavni namen življenja. Pomeni ureditev in vodenje naše energije ter naših želja, delno omejevanje na nekaterih področjih, da bi zagotovili večje obilje življenja na drugih področjih. Vključuje premišljeno organizacijo življenja za izpolnitev cilja.«

Kot primer navaja človeka, ki se želi povzpeti na Mont Everest. Več let se bo pripravljaj in vso svojo energijo usmerjal v izpolnitev tega cilja. Ko se bo končno lotil samega vzpona, bo s seboj vzel samo tisto, kar zares potrebuje, nobene odvečne navlake.

Kako pa živimo mi? Begamo od enega do drugega kratkoročnega cilja, ki pogosto ni nič drugega kot poskus potežitve naših brezkončnih želja oziroma iskanje trenutnega ugodja. Želje so po svoji naravi brezkončne, potešitev želje pa je zgolj začasen cilj, kajti ko ga dosežemo, se obračamo k novim objektom želje. Preveč želja (malih ciljev) in preveč stvari, s katerimi skušamo izpolniti te želje in jih večinoma ne potrebujemo, delajo naša življenja zapletena, naporna, stresna.

Prostovoljna preprostost torej ni odrekanje vsemu materialnemu, temveč osredotočenost na življenjski cilj. Ta je pri različnih ljudeh različen, vsekakor pa ne more biti povezan s sebičnim zasledovanjem užitka ali s kopičenjem zunanjega bogastva in moči, kajti v tem primeru bi bili najbogatejši ljudje tudi najsrečnejši. Pa so res?

Nenavezanost, ki se izraža z dejanji

»Srce problema preprostosti je duhovne narave in leži v notranji nenavezanosti. Toda notranje stanje se mora izraziti z zunanjim dejanjem; zato, da bi bili iskreni, da bi preprečili samo-prevaro, da bi utrdili notranjo držo in pridobili vpogled za naslednji korak,« pravi Richard Gregg.

Naša notranja (subjektivna) navezanost na zunanje objekte (ki so predvsem objekti želje) zahteva našo pozornost in s tem energijo. Več stvari ko imamo, več energije potrebujemo in posledično nam jo zmanjkuje za druge, pomembnejše in vrednejše stvari: za pristne medsebojne odnose, za delo v dobro drugih in skupnosti kot celote. Zato preprostost ni odrekanje zunanjim stvarjem, temveč nenavezanost nanje. Imamo jih toliko, kot jih potrebujemo, a ne za izpolnjevanje naših brezštevlnih želja, temveč kot sredstvo za dosego pomembnih življenjskih ciljev oziroma življenjskega namena.

Šele z nenavezanostjo ter iskrenostjo in poštenostjo lahko zavestno upravljamo svojo energijo ter svoje želje (ki so prav tako oblika energije) in organiziramo življenje tako, da v kar največji meri izpolnimo življenjski cilj oziroma cilje. Tega seveda ne moremo izpolniti s sebičnostjo in pohlepom, temveč na podlagi univerzalnih vrednot, ki so jih zagovarjali vsi veliki učitelji človeštva: sodelovanja, sočutja, razumevanja, medsebojne delitve, ljubezni.

Čeprav obstajajo tudi drugi razlogi (politični, socialni, religiozni, osebni), pa nekoliko podrobneje razmislimo o ekonomskih razlogih za prostovoljno preprostost, kajti področje ekonomije ima danes največji vpliv na človeka, družbo in okolje.

Ekonomski razlogi za preprostost

Osnovno načelo ekonomije – načelo ekonomičnosti je več kot skladno s principom preprostosti. Biti ekonomičen pomeni, da neko dejanje izvršimo racionalno – z najmanjšo možno uporabo energije in sredstev, ki jih za to dejanje potrebujemo. Spet si lahko zamislimo našega osvajalca Mont Everest; čeprav je njegov cilj skrajno zahteven in naporen, pa je lahko uspešen samo, če bo svojo energijo in pripomočke uporabljal skrajno racionalno – samo toliko, kot je nujno potrebno. Če bo med svojim vzponom trošil energijo za – z vidika cilja – nepomembne stvari in s sabo nosil preveliko breme (nepotrebno opremo), je to zanj lahko usodno.

Nič drugače ni v običajnem življenju, čeprav stvari mogoče ne izgledajo tako dramatično. Če svojo energijo trošimo za nepomembne stvari (spomnimo se, da je tudi denar oblika energije), če nosimo prevelika bremena (tako v smislu materialne kot tudi nematerialne lastnine kot so slava, ugled, čast), potem bomo le težko uresničili svoje življenjske cilje ali življenjski namen. V širšem smislu pa naša preprostost – ekonomično ravnanje najbolj vpliva na področje potrošnje. Richard Gregg o tem pravi:

»Ekonomija se deli na vsaj tri področja: produkcijo, distribucijo in potrošnjo. Nismo vsi proizvajalci ali distributerji materialnih dobrin, smo pa vsi potrošniki. Preprostost življenja prvenstveno vpliva na potrošnjo. Postavlja standarde potrošnje. Potrošnja je področje, kjer vsak posameznik lahko vpliva na ekonomsko življenje skupnosti. Kakorkoli je majhen njegov delež, pa je to področje, znotraj katerega vsaka oseba lahko vrši svoj nadzor nad silami ekonomske produkcije in distribucije. Če se ima za odgovornega za skupno ekonomsko blaginjo, ima dolžnost premisliti, se odločiti in vztrajati pri standardih za potrošnjo zase in za svojo družino.«

Ti standardi nikakor ne smejo biti vsiljeni, temveč morajo temeljiti na načelu prostovoljnosti. Od presoje posameznika je odvisno, kako jih bo postavil, da bodo skladni s principom preprostosti in z blaginjo skupnosti; seveda na te standarde vplivajo še kultura, navade, podnebje in drugi zunanji dejavniki. Imamo torej moč vplivati na ekonomske sile, prav tako kot pri odločitvi za počasnejši način življenja.

Preprostost in počasnost

Za resničen civilizacijski napredek samo preprostost ni dovolj. Poleg sprememb v potrošnji, na katero imamo lahko pomemben vpliv, je potrebno spremeniti način proizvodnje, ki mora postati bolj decentralizirana; potrebne so spremembe na področju distribucije in denarja itd., pravi Richard Gregg in svoj prispevek konča z besedami:

»Preprostost, biti bolj učinkovit, mora vplivati in se povezati z več aspekti življenja. Postati mora bolj socialna v namenu in metodi. Organsko se mora povezati z jasnim programom nenasilja kot metode prepričevanja ljudi k družbenim spremembam in kot del konstruktivnega praktičnega programa ekonomske varnosti množic. A ne glede na to, kakšne bodo spremembe v človeških zadevah, bo potreba po preprostosti vedno prisotna.«

Prostovoljna preprostost je torej princip, ki je globoko povezan z osnovnim ekonomskim principom ekonomičnosti. Pomeni, da s svojo energijo upravljamo premišljeno ter racionalno, prav tako tudi sredstva in dobrine, ki nam omogočajo tako zadovoljevanje naših osnovnih potreb kot tudi izpolnitev naših življenjskih ciljev. V osnovi principa preprostosti je nenavezanost na materialne in nematerialne dobrine ter naše iskreno in pošteno ravnanje. Če zraven dodamo še princip počasnejšega življenja, ki govori o »pravem ravnesju in ritmu življenja«, dobimo mogočni orodji za globoke spremembe tako v našem osebnem življenju kot v skupnosti. Spremembe v smeri blaginje, zaupanja in miru.

VIZIJA PRIHODNOSTI

Že v bližnji prihodnosti bomo priče naglemu nastajanju novih ekonomskih oblik, ki jih s skupnim imenom lahko poimenujemo ekonomija delitve. Bitvena razlika – v primerjavi z današnjo ekonomijo – bo v spremenjenih vzorcih potrošnje, ki ne bo več izključno individualistična, nakup pa ne bo več prevladujoča oblika dostopa do dobrin.

Nekatere dobrine bomo v prihodnosti uporabljali skupaj oziroma si jih bomo delili, zato bomo poleg individualistične lahko govorili tudi o sodelovalni potrošnji. Ker vemo, da se nekatere naše dobrine, ki jih imamo v lasti (npr. avtomobili, različni hišni pripomočki, oblačila, knjige itd.) slabo izkoriščene, jih na različne načine lahko uporablja več ljudi.

Možnosti delitve dobrin so praktično neomejene; lahko gre za izmenjavo, oddajo in najem, izposajo, podarjanje; nekatere oblike so komercialne, druge ne; nekatere oblike delitve organizirajo podjetja in lokalne skupnosti, druge različna gibanja, ki si prizadevajo za večjo kvaliteto življenja. Vsem pa je skupno, da posamezno dobrino uporablja oziroma si jo deli več ljudi.

Večino oblik delitve dobrin podpirajo nove informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki omogočajo povezovanje v socialno-ekonomska omrežja. Znotraj omrežij se informacije delijo med vsemi uporabniki, kar pomeni, da vsi vedo, kdaj je kakšna dobrina na voljo, hkrati pa tudi informacije o njeni kvaliteti in uporabnosti.

Z ekonomijo delitve, ki temelji na sodelovanju in z vse bolj popularnimi gibanji za počasnejše in preprostejše življenje, bomo zmanjšali pritisk na naravne vire in okolje na splošno (manj odpadkov in izpustov v ozračje). S spremenjenimi vzorci potrošnje se bo začel spreminjati tudi proizvodni in distribucijski sektor ekonomije in sicer v smislu bolj kvalitetnih izdelkov in v drugačnemu pristopu do uporabnikov (uporabnost in dostop do izdelkov, ne pa zgolj njihova prodaja).

Kljub novim oblikam, pa bo preživela tudi klasična individualna potrošnja, saj nekatere dobrine potrebujemo samo zase, vendar se bodo tudi na tem področju uveljavile številne spremembe (lokalna proizvodnja in potrošnja, organizirano nakupovanje nekaterih dobrin itd.)

Ekonomija delitve, preprostejši in počasnejši način življenja ter uvajanje novih, bolj zelenih tehnologij so torej kombinacija, ki omogoča trajen družbeni razvoj in pravičnejše medsebojne odnose – tako v lokalnih, državnih kot v globalni skupnosti.

PRIPOROČLJIVA LITERATURA IN VIRI

Knjige in eseji

Benkler, Yochai. [Sharing Nicely: On Shareable Goods and the Emergence of Sharing as a Modality of Economic Production](#), 2005.

Botsman, Rachel in Roo Rogers. [What's Mine Is Yours: The Rise of Collaborative Consumption](#). HarperBusiness, 2010.

Cherry, Collin. [The Age of Access: Information Technology and Social Revolution](#), Croom Helm, 1986.

Gansky, Lisa. [The Mesh: Why the Future of Business Is Sharing](#). Portfolio Hardcover, 2010.

Gold, Lorna. [The Sharing Economy: Solidarity Networks Transforming Globalisation](#). Ashgate Publishing Limited, 2004.

Gregg, Richard B. [The Value of Voluntary Simplicity](#). PENDLE HILL, A Quaker Center for Religious and Social Study Wallingford, Pennsylvania, 1936.

Honoré, Carl. [In Praise of Slow: How A Worldwide Movement Is Challenging the Cult of Speed](#). HarperOne, 2005.

Jackson, Matthew O. [Social and Economic Networks](#). Princeton University Press, 2010.

Kralj, Rok. [Kako deliti dobrine](#). Kamnik: samozaložba, 2009.

Orsi, Janelle in Emily Doskow. [The Sharing Solution: How to Save Money, Simplify Your Life & Build Community](#). NOLO; 1 edition (May 18, 2009)

Ostrom, Elinor. [Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action \(Political Economy of Institutions and Decisions\)](#). Cambridge University Press, 1990.

Rifkin, Jeremy. [The Age of Access: The New Culture of Hypercapitalism, Where all of Life is a Paid-For Experience](#). Tarcher, 2001.

Walljasper Jay. [All That We Share: How to Save the Economy, the Environment, the Internet, Democracy, Our Communities and Everything Else that Belongs to All of Us By](#). The New Press, 2010.

Spletne strani

[Medsebojna delitev \(blog\)](#)

[Shareable: Sharing by design](#)

[Sharing The World's Resources - STWR](#)

[Slow Movement](#)

[The Story of Stuff](#)

Članki

[Bloomberg Businessweek: The Sharing Economy](#), 2005.

[The Economist \(Schumpeter's Notebook\): The business of sharing](#).

Suehle, Ruth. [The new sharing economy](#), 2011.

Orsi, Janelle. [Cooperation Law for a Sharing Economy](#). Yes!, 2010.